

Rikare och tryggare. Ett Sverige med *möjligheter* för alla.

Förslag till nytt handlingsprogram för Moderaterna.

Innehållsförteckning

Vart du är på väg är viktigare än var du kommer ifrån	4
Hoppfullhet inför framtiden	4
Det moderata löftet	5
Arbetsammare Sverige	7
Arbetslinjen på framtidens arbetsmarknad	7
Fler i arbete	7
Moderniserad arbetsrätt	8
Arbetsmarknaden i ett tekniskifte	8
Omställning till nytt arbete	9
Rätt kompetens	9
Företagsammare Sverige	11
Företagande driver Sverige framåt	11
Färre hinder för företagande	11
Bättre innovations- och konkurrenskraft	12
Rikare Sverige	14
Växande ekonomi	14
Tillväxt för ökad jämställdhet	15
Lokal tillväxt	15
Grönare Sverige	17
Ansvar för miljö och klimat	17
Grön höger	17
Fossilfri energi	18
Minska utsläppen	19
Hållbarare samhälle	20
Värna miljön	20
Vår gemensamma välfärd	22
Välfärd att lita på	22
Välfärdens viktigaste tillgång	23
Vård och omsorg genom hela livet	24
En trygg och tillgänglig vård för alla	24
Stärk patientens rättigheter	25
Vård och omsorg med hög kvalitet och utvecklingskraft	25
Förebygg ohälsa	26
Äldreomsorg med värdighet och livskvalitet	27
Ökad frihet för personer med funktionsnedsättning	27
Ett starkt skyddsnät	29
Skydd vid sjukdom	29
Stärk familjen	29
Ekonomisk trygghet för äldre	30
Barns rättigheter	31
Välfärdsbrott ska bekämpas	31
Kunskaper för hela livet	33
Framtiden börjar i skolan	33
Kunskap i centrum	33
Tydligare lärarroll	34
Rätt att välja skola	35
Kunskap för jobb och studier	35
Högre utbildning med excellens	36
Forskning och akademisk frihet	37

Starkare samhällsgemenskap	39
Den svenska värdegemenskapen	39
Vägen in i samhällsgemenskapen	40
Det svenska medborgarskapet	40
En effektiv integration	40
Hållbar migrationspolitik	42
Välfungerande mottagande	42
Ett starkt Europasamarbete	44
För ett starkt och enat Europa	44
Grunden för Europasamarbetet	44
Europeisk tillväxt och konkurrenskraft	45
EU som en geopolitisk aktör	46
Migration till EU	46
Framtidens europasamarbete	47
Sveriges röst i världen	48
Värna svenska intressen	48
Säkrare Sverige i en orolig omvärld	48
En frihetlig utrikespolitik	49
En regelbaserad världsordning	49
Bistånd och internationell handel	50
Säkrare Sverige	51
Det militära försvaret	51
Hybridhot	51
Stark försvarsindustri	52
Informations- och cybersäkerhet	52
Uppbyggandet av ett starkt civilt försvar	53
Säkrare Sverige i Nato	53
Tryggare Sverige	54
Ett tryggt land för alla	54
Stärk brottsofferperspektivet	54
Effektiv brottsbekämpning	55
Straff som speglar brottets allvar	55
Förebyggande arbete	56
Rättsväsendets resurser och verktyg	57
Vår demokrati	58
Ett fritt och demokratiskt Sverige	58
Värna de demokratiska institutionerna	58
Starkare rättighetskydd	59
Självständigt civilsamhälle	60
Kultur är bildning	60
Fokus på kulturella och kreativa branscher	61
Idrotts- och friluftsliv	61
Ett Sverige som håller ihop	62
Stad och land	62
Hållbara städer	63
En välfungerande bostadsmarknad	63
Enklare att bygga bostäder	64
Nyttjande av naturresurser	64
Fler vägar för att binda Sverige samman	65
En grön och modern fordonsflotta	66
Vårt löfte	68

Vart du är på väg är viktigare än var du kommer ifrån

Vår vision för Sverige är att det ska bli världens bästa land att leva i – ett samhälle där alla människor har möjlighet att nå sin fulla potential. Vi vill skapa ett Sverige som präglas av frihet, trygghet och sammanhållning, där alla människor har förutsättningar att leva ett gott liv. Genom politik som sätter människan i centrum och som bygger på ansvarstagande och gemensamma värderingar, kan vi tillsammans forma ett rikare och tryggare Sverige med möjligheter för alla. Vart du är på väg ska vara viktigare än var du kommer ifrån.

Hoppfullhet inför framtiden

Vi vill bygga ett omtänksamt Sverige, där vi bryr oss om varandra och känner gemensam stolthet över vårt samhällsbygge, oavsett vår bakgrund eller varifrån vi kommer. Det bygger på ansvarstagande för de som kan - att inte fråga vad andra kan göra för en själv, utan vad man själv kan göra för andra.

Moderaterna är partiet som ser samhällsproblemen, som har lösningarna för att föra Sverige framåt och förmågan att bygga majoriteter för nödvändiga reformer. Vi är samlingspartiet i Sverige, med en politik för hela Sverige. Detta program fastställer vår plan för hur vi ska göra det svenska samhället friare, tryggare, grönare och rikare; hur vi ska göra Sverige till ett rättvist samhälle med möjligheter för alla.

Vårt samhälle har fortfarande stora utmaningar, och att få ordning på Sverige kommer att ta tid. Men genom att lösa de stora samhällsproblem Sverige har i dag kan vi lägga grunden för en ljusare framtid. Sverige ska bli tryggare, så att det offentliga rummet kan tas tillbaka från de kriminella gängerna. Sverige ska också bli ett rikare land, där små drömmar kan förverkligas och där stora visioner om ett teknikledande och välmående välfärdsland i den absoluta världstoppen återigen blir möjliga. Vi vill se ett flitigare och strävsammare Sverige, där barn lär sig läsa och räkna i skolan och fler vuxna ställer larmet på klockan för att gå upp och arbeta både för sin egen och landets framtid.

Vår utgångspunkt är att det inte är varifrån du kommer som ska avgöra dina livschanser, utan vad du gör och vart du är på väg. Alla människor har inte samma förutsättningar, och det leder till orättvisor när inte alla kan nå sin fulla potential. Genom att bygga ett samhälle med möjligheter för alla, och starka skyddsnet, kan vi kompensera för de skillnaderna.

Vi vill skapa ett rättvisare samhälle, där strävsamhet, entreprenörskap, hårt arbete och utbildning belönas i hög grad så att ingen människas potential begränsas. Det kräver ett fritt näringsliv, fri konkurrens och en öppen ekonomi, där det är lätt att pröva nya idéer och där framgångar belönas. Därför ska skattesystemet främja arbete, sparande och investeringar.

Drivkrafter att arbeta, utbilda sig och ta ansvar är grunden för individens och samhällets utveckling. Det ska alltid löna sig att anstränga sig och att vara strävsam, oavsett om det handlar om arbete, studier eller att våga förverkliga idéer. Genom att värna om starka drivkrafter kan vi skapa fler jobb, öka välståndet och säkra Sveriges framtid.

1 Arbeta är grunden för en stark ekonomi och för att Sverige ska bli rikare. Utan tydliga
2 drivkrafter för egen försörjning minskar välbefindandet och fler riskerar att hamna i utanförskap.
3 Därför ska det alltid löna sig att arbeta, för det är genom arbete som både individen och
4 samhället kan växa och utvecklas. Det är också en fråga om rättvisa - det är rättvist att
5 ansträngning och strävsamhet belönas.

7 Sverige är ett land som kännetecknas av forskning och innovation, och har en stark
8 ställning globalt som forskningsnation. Det är i Sverige nobelpris delas ut, och vi har ett gott
9 internationellt anseende. Den unika ställningen vill vi moderater värna om och utveckla.

11 Nya teknologier, inte minst vad gäller artificiell intelligens, ökar behoven av att ställa om och
12 öppna upp för nya lösningar. Den utvecklingen ska bejakas så att Sverige kan fortsätta vara
13 ett land där företag kan starta och växa. En fri, öppen ekonomi skapar varje dag möjligheter
14 för människor att förverkliga sina drömmar och driver fram utveckling och innovation.

16 Sverige är ett föregångsland inom klimat- och miljöpolitiken, och vi ska fortsätta att leda
17 utvecklingen. Utsläppen i Sverige ska minska genom en omställning från fossila bränslen
18 till helt fossilfria alternativ. Elförsörjningen ska baseras uteslutande på fossilfria energikällor,
19 och vi ska främja klimatneutrala lösningar genom att stimulera innovation och ekonomisk
20 utveckling. Det är genom hållbara lösningar vi säkrar både vår miljö och vårt ekonomiska
21 välbefindande för framtiden.

23 Välfärden ska vara tillgänglig för alla svenskar som är i behov av vård och omsorg och bygga
24 på delaktighet. Patienter ska ha inflytande över viktiga beslut rörande sin egen vård. Äldre
25 ska kunna välja omsorg efter sina behov, och ålderismen i samhället ska motverkas.

27 Alla människor ska ha goda förutsättningar i livet. Där spelar en välfungerande skola en
28 avgörande roll, där varje elev blir sedd och får det stöd den behöver för att utvecklas. För det
29 krävs en skola som alltid sätter kunskap i fokus, oavsett om den är praktisk eller teoretisk, och
30 där varje elev ses efter sina behov och får studera.

32 Sverige ska vara ett tryggt land för alla. Rättsväsendet ska ha starka befogenheter för att
33 lagföra de som begår brott, samtidigt som det värnar den personliga integriteten och
34 garanterar rättssäkerhet för alla människor. Det svenska försvaret ska vara starkt för att
35 trygga vår säkerhet i samverkan med andra länder. Vår demokrati och våra värderingar ska
36 fredas från yttre och inre hot.

38 Det svenska samhällskontraktet bygger på rättigheter, skyldigheter och möjligheter.
39 Medborgarskapet ska stå öppet för alla som vill respektera svenska lagar, lära sig svenska
40 och arbeta för att kunna försörja sig själv. De människor som invandrar till Sverige ska mötas
41 av höga förväntningar för att kunna ta steget in i samhällsgemenskapen.

43 **Det moderata löftet**

44 Vi moderater lovar inte allt till alla, men vi håller vad vi lovar. Det moderata löftet bygger på
45 en realistisk optimism inför framtiden. Vi sätter vår tilltro till enskilda för att vi vet att det är
46 genom prövningar och omprövningar som vi finner de bästa lösningarna. Det fria samhälle är
47 inte fördefinierat, utan är ett resultat av enskildas förtjänster i samverkan med varandra.

49 I ett fritt samhälle sker samhällsutvecklingen bara delvis genom politiken. Samhället

1 utvecklas i människors relationer, i det fria näringslivet, i akademien, i samfunden, i det
2 civila samhällets små gemenskaper och i kulturen. Vår ideologiska grund är motsatsen till
3 radikalism. Samhällets olika gemenskaper uppstår genom frivillig samverkan, inte genom
4 politiska pekpinningar.

5
6 Ett fritt samhälle är också ett rättvist samhälle, där alla människor belönas efter förtjänst och
7 där alla människor får möjlighet att nå sin fulla potential. Där ses varje människa efter sin
8 förmåga och prestation – inte efter sin bakgrund. Vi vill utveckla samhället så att det värnar
9 den enskildes frihet, medborgarnas trygghet och leder till förbättringar för alla, samtidigt som
10 vi tar ansvar för att bevara miljö och biologisk mångfald för kommande generationer.

11
12 Kärnan i liberalkonservatismens syn på politik och samhällsförändring, är betonandet av att
13 bevara viktiga institutioner och den västerländska idétraditionen. Det grundas i respekten och
14 toleransen för individens livsval, så alla kan ha kontroll över sitt eget liv; ansvar för våra med-
15 människor, så att samhället håller ihop; och medborgarskapets rättigheter och skyldigheter,
16 så att samhället är rättvist för alla. Allt detta lägger grunden för ett samhälle där människor
17 kan växa och utvecklas i frihet.

18
19 Vi förenar tilliten till enskildas förmåga, med insikten om att människan också kan vara skör.
20 Vare sig det beror på hög ålder, sjukdomar eller psykisk ohälsa kan människor vara i behov av
21 stöd. Det förutsätter en välfärd som levererar vad den måste, för att garantera alla människor
22 ett värdigt liv.

23
24 Utifrån den grundsynen vill vi bygga ett samhälle där människor får utrymme att växa och
25 utvecklas, och där staten är stark när den behövs, men inte gör större åtaganden än som
26 behövs.

27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

Arbetsammare Sverige

“Arbetsmarknaden befinner sig i ständig förändring och kraven på individen kommer inte att bli mindre. I en allt mer kunskapsberoende ekonomi kommer vi alla behöva fortbilda oss under arbetslivets gång. I en snabb omvandling riskerar avstånden för dem som befinner sig i utanförskapet att öka. För många kommer det att vara både nödvändigt och önskvärt att byta yrkesbana mitt i livet.”

Moderaternas idéprogram, Frihet och ansvar, s. 47

Arbetslinjen på framtidens arbetsmarknad

Det är arbetet som lägger grunden för allt välstånd. För människor innebär det egna arbetet inte bara ekonomisk trygghet och möjligheten att forma sitt eget liv utan också ett socialt sammanhang. Den som står utanför arbetsmarknaden riskerar att fastna i utanförskap. Genom att många arbetar och betalar skatt genereras också resurser till välfärden och till investeringar för att bygga Sverige starkare. Därför är det avgörande för såväl enskilda löntagare som hela samhället att det lönar sig att arbeta.

Införande av jobbskatteavdrag har varit viktiga reformer för att göra det mer lönsamt att arbeta när många människor stod utanför den ordinarie arbetsmarknaden och skatterna på arbete var för höga. Skatterna bör fortsätta sänkas brett, men i dag står arbetsmarknaden inför delvis nya utmaningar. Stora teknikskiften skapar nya typer av jobb, samtidigt som gamla jobb försvinner.

Att samhället förändras medför behov av större flexibilitet på arbetsmarknaden. Tillkomsten av nya applikationer har skapat nya möjligheter att erbjuda tjänster vilket lett till nya marknader, exempelvis för så kallade gigjobb. Den typen av förändringar ökar behoven av nya anställningsformer för att möta varierande krav hos både arbetstagare och arbetsgivare. Den svenska partsmodellen ger en stabil grund för flexibilitet och anpassade lösningar för olika yrken, vilket i grunden är positivt. Samtidigt är det viktigt att säkerställa en balans mellan arbetsgivare och arbetstagarorganisationer, så att arbetsmarknaden kan förbli dynamisk och rättvis för alla parter.

En snabb utveckling ökar samtidigt behovet av en arbetskraft med relevant kompetens. Redan idag finns stor brist på kompetens inom olika sektorer. Därför behöver det bli enklare för alla som kan arbeta att vidareutbilda sig, och göra det möjligt att arbeta längre för den som vill.

Sverige genomgår också stora demografiska förändringar. I takt med att fler blir allt äldre och stora årskullar går i pension minskar andelen arbetsföra i förhållande till befolkningen som helhet. Allt färre behöver kunna försörja allt fler. Det skapar ytterligare behov av att människor kan ställa om och arbeta längre upp i åldrarna. Fler behöver arbeta heltid, samtidigt som möjligheterna för arbetsgivare att locka människor med spetskompetens till Sverige ska vara goda.

Fler i arbete

Alla ska ha lika möjligheter att delta på arbetsmarknaden. För att både män och kvinnor ska kunna arbeta på lika villkor behövs en välutbyggd barnomsorg som är anpassad till familjers olika behov, inklusive arbete på oregelbundna tider och nattarbete. Fler reformer behövs för att ytterligare stärka kvinnors möjligheter att arbeta i samma utsträckning som män. Samtidigt måste diskriminering motverkas kraftfullt så att alla får en rättvis chans på arbetsmarknaden.

Människor som invandrar till Sverige och har en låg utbildningsbakgrund möter ofta stora svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Därför behövs sänkta trösklar som underlättar steget in på arbetsmarknaden. I praktiken kan det innebära allt från utbildningsinsatser av olika slag till reformer för att sänka anställningskostnaderna. Den snabbaste vägen till integration är genom arbete.

Alla, oavsett bakgrund, ska mötas av höga förväntningar på att kunna försörja sig själv. Människor som erhåller försörjningsstöd ska ha en utbildningsplikt. Det ska finnas krav på att återgå i arbete för att motta försörjningsstöd.

För dem som har en arbetsförmåga, men som på grund av exempelvis funktionsnedsättningar inte kan delta fullt ut på arbetsmarknaden ska det finnas meningsfull sysselsättning. Med individuellt anpassat stöd ska alla ges möjlighet att arbeta utifrån sina förutsättningar. Alla människors förmåga ska tillvaratas på arbetsmarknaden.

Moderniserad arbetsrätt

Den svenska modellen bygger på att parterna genom kollektivavtal reglerar villkoren på svensk arbetsmarknad. Arbetsrätten behöver utvecklas i takt med att arbetsmarknaden förändras. Grunderna för svensk arbetsrätt tillkom i en tid då de flesta förväntade sig att ha samma jobbgenom hela sitt yrkesliv. Regleringar kring turordning och återanställningsskydd har inte samma relevans i dag. Det är viktigare att den som sägs upp skäligen kompenseras, och att det finns möjligheter till vidareutbildning. Reglerna om turordning bör i högre grad meritbaseras, och fler undantag tillåtas från återanställningsskyddet.

Det är viktigt att balansen mellan arbetsmarknadens parter är rättvis. Sedan 1970-talet har svensk arbetsmarknad i allt högre grad reglerats och avtalsfriheten mellan parterna har kringskurits. På sikt behöver balansen mellan parterna på arbetsmarknaden säkerställas genom krav på proportionalitet vid strids- och sympatiåtgärder.

Företag har ofta olika slags behov av arbetskraft. För att fler ska komma i arbete behöver det finnas flera olika anställningsformer, exempelvis tidsbegränsade arbeten eller tjänster med oregelbunden arbetstid, som kan täcka specifika men begränsade behov. Det skapar även större möjligheter att få ett arbete vid sidan av studier eller annan sysselsättning.

Arbetsmarknaden i ett teknikskifte

Teknikutvecklingen har ökat i intensitet de senaste decennierna. Sverige har tagit steget från industrisamhälle till informationssamhälle med omvälvande effekter för arbetsmarknaden och för ekonomin. Den offentliga sektorn och det privata näringslivet har båda i hög grad blivit beroende av digitala tjänster.

1 De senaste åren har artificiell intelligens utvecklats till den grad att den kan användas för att
2 självständigt utföra vissa arbetsuppgifter. Det kan leda till att vissa jobb effektiviseras och blir
3 färre. Utvecklingen av AI och den snabba digitaliseringen förändrar arbetsmarknaden i takt
4 med att nya verktyg blir tillgängliga och ersätter gamla arbetsuppgifter.

5
6 Samtidigt öppnar användandet av AI för nya möjligheter. Med hjälp av algoritmer kan nya
7 metoder utvecklas för att lösa uppgifter snabbare. Det gör många arbeten enklare att utföra
8 och frigör arbetskraft. Möjligheterna med sådan teknologi är stora, eftersom den också kan
9 användas för att optimera elförbrukning och förbättra hushållning med resurser, och på så
10 sätt bidra i den gröna omställningen. Det kan därmed leda till minskade kostnader för företag
11 och skapa nya möjligheter för dem att utveckla sina verksamheter, vilket i sin tur kan leda till
12 nya arbetstillfällen.

13
14 Företag behöver därför snabbare kunna ställa om sina verksamheter och hitta ny personal.
15 Samtidigt öppnas möjligheter för nya typer av jobb som helt förlitar sig på den nya
16 teknologin. Det har potential att kraftigt öka den globala ekonomiska tillväxten. Sverige
17 behöver tillvarata möjligheterna med digitaliseringen för att möjliggöra för nya arbeten att
18 växa fram.

19 20 **Omställning till nytt arbete**

21
22 På en mer dynamisk arbetsmarknad kommer det vara vanligt att gå mellan arbeten. Därför
23 behövs en stabil inkomstförsäkring, och skälig kompensation vid uppsägning. Det måste
24 även bli enklare att vidareutbilda sig under arbetslivets gång.

25
26 Alla människor som arbetar ska känna trygghet vid tillfällig arbetslöshet. Arbetslöshets-
27 försäkringen, A-kassan, ska därför vara en bred och ändamålsenlig omställningsförsäkring
28 och ersättningsnivåerna ska utformas i syfte att skapa drivkrafter för att komma
29 tillbaka i arbete. På längre sikt bör A-kassan reformeras till att bli en obligatorisk
30 arbetslöshetsförsäkring för att skapa ett heltäckande skyddsnät och förbättra omställningen
31 mellan arbeten. Anslutningsgraden till A-kassan är redan idag hög och att införa en generell
32 arbetslöshetsförsäkring som omfattar alla som arbetar skulle förenkla och effektivisera
33 systemet och skapa trygghet i utsatta situationer.

34
35 För att stimulera omställning och kompetensutveckling genom hela arbetslivet behöver vi
36 underlätta för såväl arbetsgivare som enskilda att investera i utbildning. Det ska vara lätt att
37 yrkesväxla, men också att bygga på sin kompetens för att behålla sitt jobb eller avancera och
38 göra karriär. Den som väljer att utbilda sig under arbetslivet bör få rätt att göra skatteavdrag
39 för sina utbildningskostnader, för att på så sätt underlätta omställningen. Med fler som
40 vågar ställa om och byta jobb eller karriär får vi en arbetsmarknad där alla kommer till sin
41 rätt. Företag bör få motsvarande typ av avdrag för kostnader för kompetensutveckling av
42 anställda.

43 44 **Rätt kompetens**

45
46 När fler arbetar längre samtidigt som den tekniska utvecklingen ställer nya krav innebär det
47 att kompetensutveckling och karriärbyten blir regel snarare än undantag. Därtill kommer det
48 att vara viktigt att fler vågar ta steget att ställa om och utbilda sig till nya yrken. Samtidigt
49 finns det ökade behov av nationell samordning kring samhällets behov av utbildningsplatser.
50 Den högre utbildningen behöver reformeras för att bättre kunna samverka med näringslivet.

1 Utgångspunkten för en sådan reform ska vara att kopplingen mellan utbildning och arbetsliv
2 stärks, genom att utbildningar dimensioneras efter arbetsmarknadens behov.

3
4 En fungerande kompetensförsörjning kräver inte bara samordning mellan universitet och
5 högskolor, utan även med skolorna. Inom exempelvis ingenjörsvyrken, läraryrken och yrken
6 inom hälso- och sjukvård är antalet platser ofta tillfredsställande; däremot behöver såväl
7 söktrycket som genomströmningen öka.

8
9 Yrkeshögskolan och komvux är viktiga för det livslånga lärandet och möjliggör både
10 kompetens-utveckling och karriärväxling. Yrkeshögskolan är särskilt betydelsefull för
11 möjligheterna att rekrytera personer som har ett kvalificerat yrkeskunnande och för
12 individens möjlighet att skaffa sig yrkeskunskaper som är efterfrågade på arbetsmarknaden.
13 Fokus på jobb och arbetsplatsförlagt lärande kortar vägen från studier till jobb. Yrkes-
14 utbildningar bör reformeras för att även förena språkutbildning med yrkeskunskaper, och på
15 så sätt skapa en väg in på arbetsmarknaden för människor utan svensk kunskaper.

16
17 Utöver en stark kompetensförsörjning inom landet är även öppenhet för internationellt utbyte
18 av både kunskap och arbetskraft viktigt. Sverige är ett framgångsrikt företagland som
19 har världsledande företag i många branscher som kräver spetskompetens. Vissa spets-
20 kompetenser kommer att vara svåra att hitta enbart i Sverige. Därför behövs en fungerande
21 arbetskraftsinvandring, så att företag alltid kan hitta rätt kompetens. Det är viktigt att locka
22 högkvalificerade arbetskraftsinvandrare för att företag ska kunna växa.

23
24 Genom att attrahera internationella studenter och forskare till Sverige kan vi stärka vår
25 konkurrenskraft och säkerställa att vi ligger i framkant vad gäller innovation och utveckling.
26 För utländska medborgare i Sverige som utbildat sig på svenska högskolor- och universitet
27 ska det finnas goda möjligheter att stanna i Sverige för att arbeta. För det krävs även att
28 tillgången till bostäder säkras och att det blir enklare för dessa personer att söka och beviljas
29 tillstånd för arbete i Sverige.

30
31 Arbetsgivares möjlighet att själv avgöra vilken kompetens de behöver ska värnas, medan
32 staten ska garantera att regelverket inte utnyttjas för att kringgå asylprocessen eller
33 för att undergräva lönebildningen på arbetsmarknaden. Tydliga krav ska ställas på att
34 arbetskraftsinvandrare erbjuds lön och anställningsvillkor som är rimliga i förhållande till nivån
35 på svensk arbetsmarknad. Kontroller ska ske systematiskt för att garantera att systemen inte
36 missbrukas.

Företagsammare Sverige

"Grunden för Sveriges välstånd är en marknadsekonomi baserad på enskilt ägande och avtalsfrihet. Det är den fria ekonomins institutioner som möjliggör det risktagande som är grunden i allt företagande och entreprenörskap."

Moderaternas idéprogram Frihet och ansvar, s. 42

Företagande driver Sverige framåt

Nya idéer och innovativa lösningar kommer ofta till genom nya företag. Företagande driver Sverige framåt, och bidrar med innovationer för fler klimatsmarta lösningar och en högre levnadsstandard. Vi moderater vill främja strävsamhet: att människor med idéer och ambitioner ska kunna skapa nya framgångsrika företag.

Sverige är ett rikt land tack vare entreprenörskap och företagsamhet. Att ta vara på och uppmuntra människors förmåga är avgörande för att Sverige ska utvecklas och för att vi ska kunna skapa den välfärd vi vill att alla ska få del av. De flesta jobben finns också i privata företag.

Att människor vågar ta risker, starta företag och pröva nya idéer är en förutsättning för ekonomisk tillväxt. En växande ekonomi betyder att fler varor och tjänster produceras. Det gör Sverige rikare, och leder till att fler människor kommer i arbete. Företagande och entreprenörskap förutsätter risktagande som bäst kommer till sin rätt i en fri och öppen ekonomi. För att fler ska våga ta steget till att bli företagare krävs ett gott företagsklimat och att drivkrafterna att starta nya företag och pröva nya idéer är starka.

Färre hinder för företagande

Även om Sverige har många framgångsrika företag, finns det många hinder för nya företag att etablera sig. Tröskeln för att starta ett företag är hög, och innebär också en personlig risk för den som väljer att satsa på en idé. Krångliga regler, omfattande tillståndskrav och höga skatter driver upp företagskostnader.

Många av de omfattande samhällsproblemen i Sverige drabbar också företagare. Bristande elförsörjning skapar osäkerhet. Kriminalitet och på många håll konkurrerar det offentliga med privata företag och försvårar på så sätt för nya företag att etablera sig. Att hitta rätt kompetens blir svårare när många människor saknar rätt utbildning eller inte har tillräckliga språkkunskaper. Detaljerade byggregler och krav kombinerat med långa tillståndsprocesser, gör det svårare att bygga nytt. Det leder i sin tur till långa ledtider för företag att bygga nya lokaler, och för att bygga nya bostäder. Det försvårar för företag att expandera och att locka rätt kompetens.

Även företagare och entreprenörer ska kunna känna trygghet i livets olika skeden, som när man är förhindrad att arbeta på grund av exempelvis sjukdom. Grundtryggheten för företagare bör därför stärkas. Det minskar risken för fusk, men sänker även trösklarna till att våga starta företag. Kvinnor startar företag i betydligt mindre utsträckning än män och bättre trygghetssystem skulle sannolikt bidra till att fler kvinnor vågar tro på sin idé och starta det företag de drömmer om.

1 Det svenska näringslivet hindras idag av en omfattande regelbörda och byråkrati som
2 medför stora kostnader. Företagare möts av avgifter och administrativa krav som inte bara
3 försvårar nyetableringar, utan även hämmar tillväxt. Orsakerna till det regelkrånglet är många:
4 överimplementering av EU-direktiv, föråldrade lagar, stelbenta myndighetstolkningar eller
5 kommuner som saknar en företagsvänlig inställning.

7 För att skapa ett mer dynamiskt näringsliv måste regler ses över och förenklas löpande, med
8 målet att minimera regelbördan. Företag ska exempelvis ha ett omfattande ansvar för sina
9 anställdas arbetsmiljö och en arbetsgivares ansvar för sjuklön för skador som uppkommer i
10 samband med arbetet bör vara omfattande. Samtidigt bör sjuklöneansvaret vara begränsat
11 skador som uppkommit på fritiden, exempelvis ska inte sjuklöner utgå i samband med
12 skönhetsoperationer. Sådana krav blir i längden betungande för företag.

14 Även regler som är nödvändiga ska vara ändamålsenligt utformade och inte lägga upp
15 onödiga hinder. Offentliga aktörer ska bemöta företagare med en serviceinriktad och
16 stödjande attityd. Myndigheter måste också ta ett starkare ansvar för sina beslut genom
17 ett starkt tjänstemannaansvar, eftersom besluten har stor inverkan på både individer och
18 företag. För att behålla den svenska konkurrenskraften inom ramen för medlemskapet i EU
19 bör EU-direktiv genomföras på miniminivå, så att företagsklimatet i Sverige förblir effektivt.

21 I en växande ekonomi kommer fler företag att vilja etablera sig i Sverige. Det offentliga
22 har ett ansvar för att skapa goda förutsättningar för företagande genom investeringar i
23 infrastruktur och samhällsservice. Genom att verka för ett starkt och attraktivt företagsklimat
24 kan vi locka långsiktiga investeringar till Sverige. Endast i undantagsfall bör det offentliga ge
25 ekonomiskt stöd till företagsetableringar, då fokus istället ska ligga på att erbjuda en stabil
26 och välfungerande grund för företag att växa och utvecklas på egna meriter.

28 Moderaternas utgångspunkt är att kommuner inte ska bedriva näringsverksamhet. Men
29 det finns goda skäl för stat, kommuner och regioner att äga samhällskritisk infrastruktur. I
30 de fall kommunen arbetar med kommunala bolag ska dessa ha tydliga ägardirektiv, ligga
31 klart inom den kommunala kompetensen, drivas affärsmässigt och ha marknadsmässiga
32 avkastningskrav för att undvika osund konkurrens. Det ska kunna motiveras varför en
33 verksamhet drivs eller ägs av kommunen.

35 Moderater på alla nivåer ska arbeta för att värna näringslivet. Tillståndsprocesser ska
36 vara effektiva, ändamålsenliga, rättsäkra och präglas av förutsägbarhet, oavsett om de är
37 kommunala eller statliga. Processerna för att söka tillstånd ska i regel vara tidsbegränsade så
38 att de kan prövas sakligt inom rimlig tid. Det ska vara möjligt att överklaga beslut om tillstånd
39 för den som berörs av det. Rättssäkerheten i förvaltningsmål ska stärkas så att det blir
40 enklare att hävda sina rättigheter inför domstol.

42 **Bättre innovations- och konkurrenskraft**

44 Svensk ekonomi är exportberoende, och behöver vara konkurrenskraftig mot andra länder för
45 att säkra ett gott företagsklimat och goda möjligheter för svenska företag. Med en omvärld
46 som präglas av allt mer protektionism och ett försämrat säkerhetsläge ska vi som parti därför
47 alltid vara pådrivande för frihandel och öppenhet mot omvärlden.

1 Den svenska tillväxten står sig relativt väl i konkurrensen med andra EU-länder, men Europa
2 har under lång tid tydligt fallit efter USA. Att stärka tillväxten genom ökad produktivitet är helt
3 avgörande för att Sverige ska kunna bli ett ännu rikare land.

4
5 Handeln med andra länder är viktigt för att skapa välstånd, och det effektivaste sättet att på
6 lång sikt lyfta de minst utvecklade länderna ur fattigdom. Det är avgörande att vi värnar den
7 fria handeln inom EU eftersom den har gjort Sverige till en stor vinnare på EU-samarbetet.
8 Öppenhet för handel och utbyte med andra länder ska ligga till grund för den ekonomiska
9 politik vi företräder, både i Sverige, i Europa och i resten av världen. Därför behöver EU:s inre
10 marknad fortsätta breddas till att omfatta fler varor och tjänster, och samarbetet fördjupas för
11 att säkra konkurrens på lika villkor i hela EU.

12
13 De intellektuella tillgångarna står för stora värden i den globala ekonomin och är avgörande
14 för konkurrenskraften. Patentintrång är en stöld av intellektuella tillgångar och ska bekämpas.
15 Svenska företag ska känna sig trygga i vetskapen att intrång i deras verksamheter får
16 påföljder. Immaterialrättsfrågor ska prioriteras för att långsiktigt upprätthålla Sveriges position
17 som ett innovativt industriland.

18
19 Tillgången till kapital är en drivande faktor för att skapa ett starkt näringsliv och tävlingen om
20 att locka kapital pågår kontinuerligt. Sverige ska vara ett attraktivt land för investeringar. Med
21 en stark äganderätt och låga kapitalskatter främjas näringslivet i hela Sverige.

22
23 Tillgången till billig energi har historiskt varit en konkurrensfördel för Sverige. Företagen inom
24 tillverkningsindustrin har varit en motor för svensk tillväxt och dessa är beroende av god
25 tillgång till el. Att förbättra energisystemen och säkra en god tillgång till el året runt genom att
26 investera i ny kärnkraft bidrar påtagligt till att stärka vår konkurrenskraft.

27
28 Skatt på företagande ska utformas så att nya företag kan växa fram och utvecklas.
29 Bolagsskatten ska hållas konkurrenskraftig; detsamma gäller övriga skatter som inverkar
30 negativt på entreprenörskap och förmågan att investera. Arbetskraftskostnaden är en
31 av de största utgifterna för företag, och i Sverige består en stor del av den kostnaden av
32 arbetsgivaravgifter. Det skiljer Sverige från många europeiska länder. Arbetsgivaravgifterna
33 bör ligga på en lägre nivå, mer i linje med jämförbara länder. Det skulle göra det lättare för
34 företag att anställa fler, växa och utvecklas, samtidigt som det skapar utrymme för att höja
35 löner och att investera i att utöka verksamheten.

36
37 Både företag och enskilda löntagare gynnas av att det lönar sig att anstränga sig och jobba
38 en timme extra. Den grundläggande principen för skatt på arbete ska vara att den som
39 beskattas ska få behålla minst hälften av den sista intjänade hundralappen. Den statliga
40 inkomstskatten behöver fortsatt sänkas för att stärka drivkrafterna att utbilda sig och ta
41 svårare och mer betungande arbetsuppgifter.

42
43 Ett enklare skattesystem, med färre avdrag och sänkta skattesatser, skulle minska byråkratin
44 och främja tillväxt. Det är viktigt att vi värnar entreprenörer i både små och stora företag för
45 att garantera att framgångsrika företag har råd att stanna i Sverige.

Rikare Sverige

"Statens finanser ska vara starka. Skatterna ska vara låga, effektiva och aldrig avkräva medborgarna mer än nödvändigt. Offentligt slöseri i alla former ska bekämpas. Respekten för skattebetalarnas pengar ska vara en ledstjärna i både statens finanspolitik och i den kommunala ekonomin."

Moderaternas idéprogram, Frihet och ansvar s. 43

Växande ekonomi

Sverige blir rikare av en växande ekonomi. När nya företag startas, kommer fler i arbete och får en inkomst att leva på. Nya tjänster och produkter säljs och människor får ökade möjligheter att förbättra sin livssituation genom att höja sin levnadsstandard. Därför är tillväxt viktigt. Tillväxten ska samtidigt vara hållbar, och genom återanvändning av material ska utsläpp och miljöpåverkan fortsatt hållas till ett minimum. Utan tillväxt blir Sverige fattigare.

För att svensk ekonomi ska fortsätta växa krävs reformer för att skapa förutsättningar för fler investeringar, fler nya företag och fler människor i arbete. Skattesystemet ska därför vara transparent och effektivt, utan onödig byråkrati. Skatter tas ut för att finansiera det som är viktigt att göra gemensamt. Samtidigt har skatter i många fall en negativ påverkan på ekonomin. Därför måste skattesystemet utformas med tillväxt som ett centralt mål.

Ett välfungerande skattesystem ska uppmuntra företagande, innovation och arbete, samtidigt som det ger nödvändiga resurser för att finansiera samhällstjänster. Men skatterna måste tas ut på ett sådant sätt att de inte skadar tillväxten eller hämmar drivkrafterna till arbete. Genom att förenkla och modernisera skattesystemet kan vi skapa ett mer dynamiskt och konkurrenskraftigt Sverige.

Skattesystemet ska utformas så att ansträngning och utbildning belönas. Det är rättvist att den som anstränger sig får mer pengar kvar i plånboken. Skatterna ska vara låga för alla som arbetar och som har arbetat.

Skatterna på sparande ska hållas låga, särskilt för låg- och medelinkomsttagare samt för dem med lågt sparande. Vare sig det är för att köpa en bostad, köpa en bil eller för att bygga en ekonomisk buffert, ger sparande möjlighet för människor att själva ta kontroll över sitt eget liv och skapa en ekonomisk trygghet. Reavinster ska beskattas med försiktighet, för att möjliggöra för fler att göra bostadskarriär.

Beskattning kan även göras för andra ändamål. Skatt på miljöskadliga verksamheter minskar utsläpp och skapar drivkrafter för företag att skapa mer miljövänliga lösningar. Punktskatter kan, rätt utformade, främja vår närmiljö och folkhälsa genom att fördyra hälsoskadliga produkter. Syftet med sådana skatter ska vara att minska det som beskattas.

Skattesystemet ska omprövas regelmässigt för att säkerställa att det fortsätter att vara konkurrenskraftigt, rättssäkert och rättvist. Skatteavdrag bör utvärderas utifrån sin effektivitet. Grunden ska vara att upprätthålla ett effektivt skattesystem med en stark legitimitet.

Tillväxt för ökad jämställdhet

Människors ekonomiska förutsättningar har stor betydelse för deras möjligheter att ta kontroll över sitt eget liv. Den ekonomiska politiken är därför central för jämställdheten. Att skapa förutsättningar för alla människor att spara och arbeta är avgörande för att såväl kvinnor som män ska ha kontroll över sina livsval och friheten att styra över sitt eget liv.

I ett internationellt perspektiv har jämställdheten kommit långt i Sverige.

Sysselsättningsgraden är nästan lika hög bland kvinnor som män och kvinnor utgör en majoritet av de universitetsstuderande. Vissa skillnader kvarstår dock. Kvinnor äger mindre än män, och löneskillnaderna mellan män och kvinnor har bestått över tid. En av vår tids stora jämställdhetsfrågor är att stärka kvinnors ekonomiska förutsättningar. Därför krävs flera reformer för att stärka kvinnors möjligheter till ägande, företagande och att göra karriär.

Ekonomisk trygghet ger människor möjlighet att själva ta kontroll över sitt eget liv. Kvinnor deltar i lägre utsträckning på arbetsmarknaden, och tar ofta ett större ansvar för arbete i hemmet. Det leder i sin tur till lägre pension och mindre sparande. Reformen som RUT-avdraget har varit viktiga för att få livspusslet att gå ihop för många. Fler åtgärder behövs för att främja kvinnors möjligheter att göra karriär på samma villkor som män.

Sverige behöver reformer för att öka kvinnors sparande, livsinkomster och ägande. Det är också en avgörande faktor för att öka jämställdheten mellan könen. Utan eget sparande riskerar kvinnor att bli ekonomiskt beroende av sin partner, vilket gör det svårare att lämna destruktiva förhållanden. Sparande i investeringssparkonton, ISK, ska fortsätta reformeras så att sparande blir billigt och enkelt. Det ska vara lätt att bygga upp en stark ekonomisk buffert och säkra sin egen ekonomiska trygghet.

Lokal tillväxt

Ekonomiskt ansvarstagande i kommuner och regioner är en förutsättning för vår välfärd. För att skola och vård ska fungera behöver det vara ordning och reda i ekonomin. Moderata styren ska föregå med gott exempel i ekonomistyrningen och använda de möjligheter som ges av resultatreserver när behovet finns. Vi som parti ska ha säkerhetsmarginaler i kommunerna och regionernas ekonomi genom att värna krav om budget i balans. Fokus ska vara att skattebetalarnas pengar används så effektivt som möjligt över tid.

Offentlig verksamhet bedrivs oftast med hårda krav på skötsamhet och transparens. Det är i grunden positivt, men kan även leda till en rädsla att göra fel som i sin tur leder till passivitet. Kraven på offentlig verksamhet behöver utformas på ett sätt som ger medarbetare möjlighet att ta initiativ för att förbättra företagsklimat och kommunal service, utan oro för negativa konsekvenser. Det är på så sätt som nya lösningar och arbetsätt kan utvecklas.

Samtidigt behöver det finnas drivkrafter för att öka tillväxten lokalt. Näringslivet är till stor del beroende av lokala beslut. Avgifter, regler och tillstånd som fastställs på lokal nivå kan ha stor betydelse för vilken verksamhet som kan bedrivas. Det behöver finnas starka drivkrafter för kommuner att bedriva ett lokalt arbete för att förbättra företagsklimat och främja tillväxt.

Eftersom skatten till kommuner och regioner huvudsakligen är en skatt på arbetsinkomster är skatteintäkterna beroende av kommuninvånarnas deltagande på arbetsmarknaden. Det gör kommunerna sårbara för svängningar i konjunkturen och förändringar i demografin, särskilt i mindre eller glesbefolkade kommuner.

1 Kommuner som tar ut höga skatter missgynnas sällan. Det beror delvis på att statliga
2 skattesänkningar kompenserar för de skadliga effekterna av höga skatter lokalt. Den
3 kommunala skatteutjämningen kompenserar dessutom kommuner som inte lyckas få
4 fler i arbete, vilket hämmar tillväxten. Skatteutjämningen bör utformas så att den skapar
5 större drivkrafter att få fler kommuninvånare i arbete och stärka det lokala näringslivet.
6 Skatteutjämningen ska skapa goda förutsättningar för kommunal service i hela landet och
7 samtidigt främja tillväxt.

8
9 Den svenska förvaltningsmodellen präglas alltför ofta av byråkrati med långa ledtider i
10 kontakt mellan myndigheter och medborgare. Det offentliga behöver ges förutsättningar för
11 modernisering och effektivisering. Genom att utveckla förvaltningen ökar produktiviteten,
12 och stärker skattesystemets legitimitet.

13
14 Kommuners och regioners kostnader bör i högre grad finansieras av de som nyttjar den
15 genom avgifter, snarare än via beskattning. Självkostnadsprincipen ska medföra krav på
16 redovisning av faktiska kostnader från den myndighet som tar ut avgiften, för att säkerställa
17 att avgifter motsvarar de tjänster som utförs.

18
19 Hur väl kommuner och regioner sköter sitt uppdrag är en viktig faktor för både kvaliteten i
20 den välfärd och service som levereras och för områdets näringsliv samt arbetsmarknad.

21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

Grönare Sverige

Vår miljö utgör grunden för vår existens och för vår framtid. Människan förvaltar naturen. Vi har ett individuellt och gemensamt ansvar för att det vi gör ger kommande generationer likvärdiga eller bättre förutsättningar än de vi har i dag. Vår livsmiljö, den biologiska mångfalden och klimatet på vår planet är existentiella frågor och vårt ansvar är oavvisligt.

Moderaternas idéprogram Frihet och ansvar, s. 35

Ansvar för miljö och klimat

Miljön utgör grunden för mänskligt liv och för biologisk mångfald. För oss som bor i Sverige är naturen ofta nära, och är inte bara avgörande för våra livsförutsättningar i form av luft och vatten, djur och växter. Den utgör också en källa till välbefinnande med värdefulla skogar och bördig åkermark. Den ger tillgång till ett rikt friluftsliv i en varierad natur med skogar, fjäll, forsar, hedar, skärgårdar, sjöar och öppna hav. Vår natur ger oss värdefulla möjligheter till jakt och fiske, med stor betydelse för livsvillkoren i stora delar av vårt land.

Ett av de långsiktigt största hoten mot vår miljö och vårt sätt leva är klimatförändringarna. Vi har ett ansvar att bevara vår planet för att också bevara vårt samhälle för framtida generationer. Om vi misslyckas kommer våra barn och barnbarn att få hantera konsekvenserna.

Vi vill minska Sveriges utsläpp av växthusgaser och avkräva samma ansvar från andra länder, samtidigt som vi hjälper dem att ställa om. Människan kan genom tekniska framsteg och vetenskap lösa de problem vi står inför. Genom innovationer och politisk handlingskraft kan vi minska utsläppen utan att minska tillväxten.

Sverige har kunnat förena minskade utsläpp av växthusgaser med ökat ekonomiskt välbefinnande och samtidigt minskat koldioxidutsläppen. Genom att Sverige bidragit till EU:s höga klimatambitioner, har avtrycket blivit desto större än om Sverige agerat på egen hand.

Vi måste driva klimatarbetet med kraft, både i Sverige, inom EU och internationellt, men vår viktigaste uppgift är att vara förebild och inspiratör. Ska vi få andra länder att följa vårt exempel räcker det inte med bara minskade utsläpp. Vi måste visa att ekonomisk tillväxt och minskade utsläpp går att förena.

Grön höger

Vår syn på klimat utgår från ambitionen att Sverige ska vara ett föregångsland genom att fortsatt kombinera höga klimatambitioner med tillväxt. Vi vill sträva efter att Sverige och svenska företag har negativa koldioxidutsläpp. Samtidigt måste Sverige förbli konkurrenskraftigt. Det är avgörande för att kunna inspirera vår omvärld till att följa vårt exempel, för att bibehålla svenskt välbefinnande, för att länder med lägre klimatambitioner inte ska vinna marknadsandelar på vår bekostnad och för att svenska företag ska ha råd med nödvändiga miljö- och klimatinvesteringar.

Hotet från klimatförändringarna är allvarligt och akut. Därför är det viktigt att klimatpolitiken ständigt utvärderas utifrån samma premisser som all annan politik. Varje krona som avsätts

1 till ineffektiva klimatåtgärder, är en krona mindre som kan användas till effektiva åtgärder,
2 vilket i längden hämmar ekonomin utan att minska utsläppen. Av det skälet är det särskilt
3 viktigt att klimatpolitiken är effektiv och evidensbaserad.

4
5 Utsläppen ska minska och inte bara flyttas till andra länder. Sverige måste ta sitt fulla ansvar
6 för att nå målet om nettonollutsläpp senast år 2045 och uppfylla sin del av EU:s åtaganden i
7 Parisavtalet. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att utsläppen av växthusgaser är
8 gränsöverskridande. Därför måste våra klimatåtgärder bidra till verklig minskning av
9 utsläppen på en global nivå.

10
11 Klimatarbetet behöver tydligare knyta an till globala utsläpp, och politiska åtgärder som
12 minskar utsläppen här ska inte leda till ökade utsläpp i andra länder. Politiken får alltså inte
13 leda till att produktion i Sverige med låga klimatavtryck tvingas lägga ner och flyttas till andra
14 delar av världen där regleringarna är färre och energikällorna fossila, så att utsläppen ökar på
15 totalen.

16
17 För att upprätthålla en långsiktig hållbar politik behöver den uppfattas som legitim av
18 medborgarna, oavsett var i landet de bor. Det förutsätter att klimatpolitiken även levererar
19 jobb och välfärd, och att den respekterar de institutioner som den liberala demokratin vilar på
20 – rättsstaten, äganderätten och människans okränkbara värde, även i svåra målkonflikter.

21 22 **Fossilfri energi**

23
24 Förutsättningarna för jobb och samhällsservice i hela landet och en fungerande
25 industriproduktion avgörs till stor del av tillgången till el. Att skapa förutsättningarna för ett
26 fossilfritt, stabilt elsystem är därför centralt. Elförsörjningen behöver vara planerbar för att
27 vara pålitlig och förutsebar, och inte medföra tillfälliga brister och plötsliga prisstegringar.
28 Därför är kärnkraft och kraftvärme särskilt viktiga, eftersom de inte är väderberoende.

29
30 För att Sverige ska nå klimatmålen om nettonollutsläpp år 2045 beräknas elbehovet behöva
31 fördubblas. Därför är det viktigt att värna om teknikneutralitet, och inte förfördela vissa
32 fossilfria energislag framför andra. Kärn-, sol-, vind-, våg- och vattenenergi behövs för att
33 klara Sveriges energibehov.

34
35 En storskalig utbyggnad av fossilfri och stabil elproduktion är avgörande för att Sverige
36 ska kunna uppfylla sina klimatmål och samtidigt säkerställa en planerbar elförsörjning.
37 Kärnkraften har därför en viktig roll i klimatomställningen. Kärnkraft är en fossilfri energikälla
38 som gör elförsörjningen planerbar. Genom att få mer kärnkraft på plats finns goda chanser
39 för Sverige att klara behovet av el till år 2045, och samtidigt nå klimatneutralitet. Varje land
40 bestämmer själv över sin energimix, men EU har samtidigt en lång rad regelverk som ger för-
41 och nackdelar för de olika energislagen. Det är viktigt att kärnkraften behandlas på samma
42 fördelaktiga sätt i EU:s regelverk som de förnybara energislagen.

43
44 Förnybar energi är också en viktig del av energimixen, såsom vind-, vatten- och solenergi.
45 Förutsättningarna att utveckla de kraftslagen ska vara goda, även om fokus ska ligga på
46 mer planerbar kraft. Det är därför viktigt att motverka hinder för att bygga nya kraftverk.
47 Långa beslutsprocesser gör det exempelvis svårt och dyrt att bygga vindkraft. För den
48 som vill bygga nya vindkraftverk bör tillståndprocesserna vara förutsebara och kortare än
49 idag. Samtidigt ska de som påverkas av vindkraft i närmiljön ha rätt till kompensation och
50 inflytande vid byggnation av nya anläggningar.

1 Elnätet är en del i samlade kraftsystemet vars funktion är att gynna hela Sverige. Kostnaden
2 för elnät ska hållas så låg som möjligt för att hålla elpriserna låga. Elnät är en samhällskritisk
3 del av infrastrukturen, och kan inkräkta på enskilda människors äganderätt. Markägare som
4 påverkas av det ska alltid ha rätt till rimlig ersättning, och den rätten ska stärkas.

6 **Minska utsläppen**

8 Samhället behöver bli klimatneutralt och ekologiskt hållbar för att minska människans miljö-
9 och klimatpåverkan. Sverige har genom sina naturtillgångar särskilt goda förutsättningar för
10 att vara en motor i den utvecklingen.

12 Framväxten av en grön industri är viktig för att stärka Sveriges konkurrenskraft. En effektiv
13 användning av resurser skapar goda ekonomiska förutsättningar för företag att växa.
14 Teknikutveckling inom miljöteknik ska prioriteras för att garantera långsiktig hållbarhet
15 och konkurrenskraft. Vi vill minska regelbördan och främja snabbare och mer effektiv
16 tillståndsgivning för gröna innovationer. Samarbete mellan näringsliv och stat ska stärkas för
17 att driva fram nya miljövänliga tekniker och affärsmodeller.

19 En viktig del i att ställa om samhället, är den stegvisa övergången till en cirkulär ekonomi,
20 där återvinning och resurseffektivitet spelar en större roll än tidigare. Resurseffektivitet är
21 särskilt viktigt vad gäller kritiska råvaror, där det utöver miljöperspektivet också finns tydliga
22 säkerhetspolitiska och geopolitiska dimensioner. Globala handelskedjor kan vara svåra att
23 upprätthålla i händelse av krig eller kris, och gör Sverige beroende av andra länder. Att nyttja
24 resurser på ett effektivt sätt kan också minska sådana beroenden.

26 Många företag tar ett stort ansvar för att minska sin miljö- och klimatpåverkan. Genom att
27 fler företag redovisar hur de klimatkompenserar, kan fler fatta välgrundade beslut om vilka
28 produkter och tjänster de väljer att konsumera. Det ska vara lätt för människor att konsumera
29 på ett sätt som minskar klimatpåverkan.

31 En viktig del i att minska utsläppen är att göra det dyrt att släppa ut genom att prissätta
32 utsläppsrätter. EU:s system för handel med utsläppsrätter ska byggas ut för att omfatta fler
33 sektorer och så att fler länder kan ansluta sig till det. Effektivt använt kan sådana styrmedel
34 leda till nya, klimatsmarta innovationer utvecklas, men för att åstadkomma det behöver det
35 också finnas drivkrafter att minska utsläppen genom så kallade negativa utsläpp. Ett EU-
36 system för negativa utsläppsrätter behöver därför inrättas så att företag kan kompensera för
37 utsläpp genom att betala för koldioxidinfångning.

39 Sverige ska vara en aktiv röst i det internationella samarbetet för att minska utsläppen av
40 växthusgaser. Samarbeten inom EU och med stormakter som USA, Kina, Indien och Brasilien
41 är avgörande för att varaktigt kunna minska koldioxidutsläppen globalt. Sverige ska vara
42 pådrivande för att EU fortsätter att agera kraftfullt i klimatarbetet och att de globala målen
43 nås.

45 Sverige ska fortsätta att leda vägen i internationella miljösamarbeten och vara en pålitlig
46 partner för andra länder som strävar efter hållbar utveckling. Vi vill verka för ett globalt,
47 minimipris på koldioxid, så att alla länders näringsliv konkurrerar på lika villkor.

Hållbarare samhälle

Ett långsiktigt och ansvarsfullt bruk av naturens resurser är nödvändigt för ett hållbart samhälle. Genom att stärka Sveriges förmåga till innovation och effektiv resursanvändning kan vi förena ekonomisk tillväxt med miljöhänsyn. Ett ekonomiskt system där material och produkter återanvänds, där spill minimeras och där företagsamhet främjas, är avgörande för framtida välfärd och konkurrenskraft.

Näringslivets utvecklingskraft bör stödjas genom färre byråkratiska hinder och förbättrade förutsättningar för att möjliggöra forskning och teknikutveckling. Företag som bidrar till en hållbar ekonomisk utveckling genom innovativa lösningar och resurseffektivitet ska ges goda villkor att växa och skapa nya arbetstillfällen. Offentlig upphandling bör vara ett verktyg för att stärka miljömedvetna lösningar och driva på den tekniska utvecklingen.

Klimatförändringarna påverkar redan vårt sätt att leva. Samhället behöver klimatanpassas för att hantera följderna av ett varmare klimat. Våtmarker och grönområden bör återställas för att motverka torka och säkerställa rent vatten. Därtill behöver beredskapen för ett förändrat klimat stärkas, bland annat genom att säkra att vattenförsörjning och infrastruktur klarar ett förändrat klimat.

Genom att göra det enklare och mer fördelaktigt för människor att reparera, återvinna och dela resurser kan vi skapa en kultur av hållbarare konsumtion. Skattelättnader för reparationstjänster och andrahandsförsäljning vore viktiga reformer för att främja återbruk.

Det behöver finnas en välfungerande infrastruktur för återanvändning av uttjänta produkter i hela EU. Den cirkulära ekonomin handlar om att säkerställa att produkter i görligaste mån tillverkas på ett sätt som gör att de kan repareras och att säkerställa att konsumenter får tydlig och korrekt information vad avser produkters miljöavtryck. Därför behövs tydliga, gemensamma regler i EU, för att även försäkra om en konkurrens på lika villkor.

Det är särskilt viktigt att regler och initiativ görs på ett sätt som inte skapar en onödig regelbörda för företag eller på annat sätt skapar konkurrensnackdelar för Europa i relation till konkurrerande ekonomier. På den internationella arenan bör Sverige verka för att främja handel med hållbara produkter och tekniska lösningar som kan bidra till global miljöförbättring.

Värna miljön

Sverige ska vara en garant för en hög miljöstandard och bidra till globalt miljöarbete. Klimatförändringar, miljöförstöring och resursbrist är globala utmaningar som kräver ett robust och målmedvetet agerande. Att värna om miljön har ett egenvärde. Genom att värna om miljön gör vi det möjligt för framtida generationer att leva i Sverige och ta del av det rika naturlivet.

Utsläpp av skadliga ämnen, en ökande mängd mikroplaster i sjöar och hav, och utsläpp av läkemedelsrester förstör miljön. Den biologiska mångfalden rubbas, vilket kan orsaka irreparabla skador på djurlivet och på miljön. Många kemikalier, såsom PFAS-ämnen, utgör dessutom en fara för människor när de riskerar att blandas med dricksvattnet. Det ska finnas heltäckande regler mot utsläpp av miljöfarliga ämnen, och ett strikt ansvar för den som hanterar kemikalier. Produkter som importeras från utomeuropeiska länder kan i vissa

1 fall innehålla skadliga miljögifter. Det är viktigt att sådan import regleras för att minimera
2 spridningen av farliga ämnen.

3
4 Vatten är en betydande tillgång till Sverige. Den förser människor över hela landet med
5 dricksvatten. Sjöar och vattendrag bidrar till friluftslivet. Sverige behöver värna om vattnet
6 som resurs i alla delar av vattnet som kretslopp, och säkra rena sjöar och vattendrag i hela
7 landet.

8
9 Det är därtill viktigt att värna om rena hav. Den biologiska mångfalden i haven är viktiga för
10 fiske och sjöliv. Utsläpp av miljögifter och skadlig trålning kan leda till irreperabla skador på
11 naturlivet. Ett ohållbart fiske, övergödning, miljögifter och en växande population av skarv gör
12 att sjöar riskerar att tömmas på fisk. Kraftfulla åtgärder krävs på nationell och internationell
13 nivå om vi ska lyckas förbättra situationen för Östersjön, bevara det småskaliga fisket och
14 våra kustsamhällen, och samtidigt säkerställa hållbara fiskbestånd. Småskaligt fiske och
15 bevarade fiskbestånd ska säkras genom förbud mot skadlig trålning av fisk.

16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

Vår gemensamma välfärd

Vårt mål är ett välfärdssamhälle som ger oss större trygghet än en aldrig så omfattande välfärdsstat. I detta är både den enskildes och statens ansvar tydligt och osvikligt. Ett tryggt välfärdssamhälle kombinerar offentligt och privat i såväl utförande som finansiering. Det innehåller såväl grundtrygghet som inslag av skydd mot inkomstbortfall och präglas i större utsträckning än i dag av försäkringsmässighet. Ett fungerande och värdigt välfärdssamhälle bygger på vår förmåga att ta ansvar för oss själva och för våra närstående, men också på att det finns ett tydligt politiskt ansvar för allas trygghet.”

Moderaternas idéprogram, Frihet och ansvar, s. 55

Välfärd att lita på

Välfärden behövs för att skapa trygghet i livets alla skeden. Det är en del av det svenska samhällskontraktet: att vi gemensamt arbetar och betalar för att alla människor ska ha skydd mot olyckor, att vi tar ett gemensamt ansvar barns utbildning och försäkras om ett drägligt liv i såväl sjukdom som ålderdom. Att den finansieras gemensamt är ytterst ett uttryck för att vi i Sverige tar hand om varandra. Svensk välfärd ska vara stark och hållbar och ge medborgarna möjlighet till inflytande i sin välfärd.

Ökade tekniska och medicinska möjligheter inom framför allt hälso- och sjukvården bidrar till att fler kan överleva sjukdomar som tidigare inte kunde botas. Det skapar i sin tur behov av mer vård och omsorg när sådant som tidigare varit omöjligt går att göra.

Välfärden ska ge trygghet, men för att fungera måste den också ge inflytande till den som behöver den. Individens ansvar för sin egen hälsa, och för sina anhöriga. Välfärden behöver utvecklas med hänsyn till att den inte till fullo kan ersätta de mänskliga relationer som ligger till grund för samhället.

All efterfrågan kan och ska inte mötas inom den offentligt finansierade välfärden. Gränsen för medborgarnas egenansvar måste därför tydliggöras eftersom en ökad efterfrågan på välfärd inte enbart kan mötas inom de offentliga systemen. Medborgarna måste ses som medskapare av sin välfärd, och förutsättas ta ett eget ansvar för att förebygga hälsorisker. Det offentliga kan inte ersätta det egna ansvaret.

Valfriheten är en grundläggande del av den moderna välfärden. Det personliga ansvaret för människors egna liv och hälsa varken kan eller bör dikteras uppifrån. Alla människor ska ges möjligheter att själv välja vård och omsorg efter sina behov. Valmöjligheter för enskilda behövs för att skapa förutsättningar för olika aktörer att erbjuda vård och omsorg. Först då skapas en mångfald av verksamheter som utgör verkliga alternativ att välja mellan. Valfrihet ger människor möjlighet att själva påverka sin vård och omsorg.

Möjlighet att bedriva välfärd i egen regi ska förenas med tydliga krav på kvalitet. Aktörer som inte lever upp till sådana krav ska inte få bedriva vare sig vård eller omsorg. Vinster från välfärdsverksamhet ska samtidigt inte tillåtas försämra kvaliteten, och missbruk av skattepengar ska motverkas.

Välfärdens viktigaste tillgång

Medarbetarna är välfärdens viktigaste tillgång. De människor som jobbar i välfärden säkerställer att det finns en trygghet vid sjukdom och ålderdom och tar ansvar för omsorg för barn, äldre och människor med funktionsnedsättningar. Ingen skola, vårdcentral, sjukhus eller äldreboende är bättre än de människor som arbetar inom verksamheten. Medarbetarnas kompetens, engagemang och bemötande är avgörande för kvaliteten i verksamheten.

Den demografiska utvecklingen i Sverige innebär att andelen i arbetsför ålder minskar, eftersom det är färre som föds samtidigt som många människor närmar sig pensionsålder. De kommande decennierna kommer det att sätta välfärden under press. Med allt fler äldre och minskande andel i arbetsför ålder utmanas finansieringen av välfärden, men även möjligheten till att hitta rätt kompetens. Det riskerar bland annat att leda till längre väntetider i sjukvården, personalbrist i äldreomsorgen, färre som kan ta hand om barn i förskolan och en överbelastad socialtjänst. Kompetensförsörjningen, men även en fortsatt utveckling av nya arbetssätt och metoder, är därför avgörande för att välfärden ska fungera i framtiden.

Att säkerställa att det finns tillräckligt med medarbetare - att säkra kompetensförsörjningen - är avgörande för en fungerande välfärd. Därför är möjligheterna att hitta kompetenta medarbetare välfärdens största utmaning. Möjligheterna att utbilda sig till välfärdsyrken måste vara goda, så att fler kan söka sig till välfärdsyrken.

För att välfärden ska kunna attrahera arbetskraft krävs att det råder goda arbetsvillkor för alla människor som arbetar i välfärdsyrken. Möjligheterna att arbeta heltid ska vara goda, så att arbetet ger en trygg inkomst. Arbetsmiljön ska vara sådan så att ingen blir överarbetad, och fler vill stanna inom yrket. En god arbetsmiljö med hälsosamma arbetsplatser bidrar till att göra arbetet mer attraktivt. En viktig del i det är att det finns ett starkt ledarskap som maktar med att upprätthålla en god arbetsmiljö och utveckla arbetsplatsen med hjälp av nya lösningar och ny teknik.

En god ledare skapar förutsättningar för medarbetarna att växa och utvecklas. För att klara det krävs att chefer dels har ett administrativt stöd, dels ansvarar för ett rimligt antal anställda. Ledarskap som präglas av tydlighet, öppenhet och starkt engagemang lägger grunden för ett gott arbetsklimat, vilket i förlängningen leder till kreativitet och utveckling och därmed högre kvalitet. Arbetsklimatets koppling till ett gott ledarskap motiverar högt ställda krav på cheferna, men det innebär också att de måste ges rätt förutsättningar för att nå önskade resultat.

Detta innefattar att de måste ha befogenhet att styra sina organisationer. Goda resultat förutsätter goda förutsättningar för enhetschefer och rektorer att styra och utveckla sina verksamheter. Friheten att styra och utveckla verksamheter ska inte motarbetas av politisk detaljstyrning.

För att bli en framgångsrik ledare krävs kontinuerlig kompetensutveckling. Välfärdens ledare bör kontinuerligt arbeta med att utveckla sitt ledarskap genom ledarskapsutbildningar, mentorskap och andra insatser. Kommuner och regioner bör prioritera att ge sina chefer tid och möjlighet att utvecklas. Staten bör stödja och uppmuntra utbildning och fortbildning för välfärdens ledare.

Vård och omsorg genom hela livet

“Svensk sjukvård ska präglas av kvalitet, tillgänglighet och valfrihet. När den inte klarar att möta medborgarnas krav är det inte ett uttryck för orimliga förväntningar, utan en oförmåga att utvecklas i takt med samhället i övrigt.”

Moderaternas idéprogram, Frihet och ansvar, s. 53

En trygg och tillgänglig vård för alla

Vi vill att sjukvården ska finnas tillgänglig för alla människor som behöver den och hålla hög kvalitet. Vare sig det rör sig om tillfälliga åkommor, allvarliga sjukdomar eller skador ska sjukvården ge rätt vård i tid. Att söka vård ska vara enkelt. Brister och svagheter i vården handlar framför allt om långa vårdköer och väntetider, ojämlig vård och bristande vårdkapacitet. Det skapar en berättigad oro för att vården inte kommer att räcka till.

Sverige har en vård av mycket hög internationell klass när det kommer till medicinsk kvalitet. Sverige har mycket goda medicinska resultat när det gäller överlevnad efter exempelvis hjärtinfarkt, stroke och bröstcancer. Genom den medicinska utvecklingen, ökat kunnande och nya innovationer kommer behandlingsformerna fortsätta att förbättras och överlevnaden öka ytterligare.

Det hälsofrämjande och preventiva arbetet måste stärkas för att minska behovet av vård. Därtill måste politiken säkerställa att resurserna används effektivt. Politikens roll är att peka ut övergripande mål och riktning för vården samt att följa upp resultaten, samtidigt som vårdpersonalen ska avgöra hur uppgifterna ska lösas.

Pandemin visade att svensk sjukvård klarar av att leverera även under hård press. Samtidigt behöver lärdomarna av pandemin tillvaratas. Beredskapen inom vården behöver vara god för att kunna möta pandemier, krig och katastrofer. Det ska kunna gå att lita på att vården har de resurser den behöver, även när den sätts under press.

En av de största utmaningarna för vården på sikt är att möta den växande antibiotikaresistensen. Ju mer antibiotika som används desto fler bakterier utvecklar en resistens mot antibiotikans verkningar. Forskning och förebyggande arbete behöver ligga i framkant för att antibiotika ska kunna användas effektivt och motverka sjukdomar.

Vården tyngs ner av omfattande byråkrati, som leder till att medarbetarna behöver lägga tid på administration i stället för sitt huvudsakliga uppdrag. Genom att förenkla processer och ha välanpassade och lätthanterliga system kan den administrativa bördan minska och leda till mindre krångel och därmed frigöra tid för vård och omsorg. Vården ska på så sätt kunna öka antalet genomförda operationer och vårdinsatser.

Utvecklingen inom medicinsk forskning har potential att förändra vårdens arbetssätt, vilket kan förbättra många patienters livskvalitet. Vården ska vara tillgänglig i hela landet. Män och kvinnor ska få rättvist bemötande och en vård som stärker deras hälsa.

Vård och omsorg ska präglas av möjligheten att välja mellan olika alternativ. Olika utförare är en viktig förutsättning för att möjliggöra utveckling, förnyelse och innovation, vilket i sin

1 tur är avgörande för att patienten ska kunna få tillgång till bästa möjliga vård. Ett centralstyrt
2 system är illa rustat för att möta hälso- och sjukvårdens behov av utveckling.

4 **Stärk patientens rättigheter**

6 Patienten ska ha ett starkt inflytande över sin vård. Alla patienter ska ha möjlighet att välja
7 utförare av vård och omsorg när så är möjligt. Det ska vara enkelt att vid behov söka vård i
8 hela landet. Personalen ska ha möjlighet att välja arbetsgivare eller bedriva egen verksamhet.
9 Patienten ska äga sina patient- och hälsodata för att ha goda förutsättningar i mötet med
10 vården.

12 Patienter ska ha möjlighet till fast läkare och vårdkontakt. Det är särskilt viktigt för äldres vård
13 och omsorg. Det skapar trygghet och kontinuitet för både patienten och personalen. Bra och
14 långsiktiga förutsättningar för vårdens personal, i form av goda arbetsmiljöer och arbetsvillkor,
15 är en grund för att ge patienten den bästa möjliga vården. När vård ges till barn ska principen
16 om barnets bästa särskilt beaktas.

18 Sverige är och ska fortsätta vara ett land i framkant både när det gäller att utveckla
19 medicinska metoder och läkemedel, men även att använda och implementera nya metoder
20 och forskning. Det skapar förutsättningar för att fler patienter kan överleva och botas från
21 sjukdom. Men man ska inte bara överleva sin sjukdom, man måste också kunna fortsätta sitt
22 normala liv och exempelvis återgå till arbetslivet. Patienter ska därför, på jämlika villkor, ges
23 möjlighet till relevant rehabilitering.

25 Rätten till jämställd vård är grundläggande. Vård och forskning om kvinnors sjukdomar och
26 hälsa ska prioriteras högt. Såväl inom forskning som i det kliniska arbetet behöver fortsatt
27 fokus riktas mot kvinnors sjukdomar och hälsa. Det krävs för att möjliggöra tidigare, snabbare
28 och säkrare diagnoser.

30 Genom EU-samarbetet blir möjligheterna att få vård i andra EU-länder större. Den
31 utvecklingen är i grunden positiv. Att svenskar kan söka specialistvård utomlands för
32 sällsynta sjukdomar förbättrar möjligheten att få vård i tid. EU ska ha ett väl utbyggt system
33 för att söka vård i andra EU-länder, när vården är svårtillgänglig i Sverige. Utförare av vård ska
34 även enkelt kunna upphandla vård utomlands för att kunna erbjuda patienten vård snabbare.

36 **Vård och omsorg med hög kvalitet och utvecklingskraft**

38 Sverige har en sjukvård i världsklass, men trots det är det många människor som inte får sin
39 vård i rätt tid. När vården inte är tillgänglig minskar kvaliteten. Den med störst behov av vård
40 ska ges företräde. Alla patienter ska ha rätt till en trygg, säker och jämlik vård.

42 Det ska vara enkelt att välja vårdgivare, oavsett var i landet man befinner sig. Valfrihet gör
43 vården tillgängligare. Vi vill ha ett tydligt nationellt ansvar för mångfald inom sjukvården. Olika
44 utförare ska få bedriva vård under förutsättning att det görs med höga krav på kvalitet.

46 Det nationella ansvaret för tillståndsgivning, uppföljning, tillsyn och utvärdering ska vara
47 omfattande. Information om vårdens resultat, kvalitet, väntetider och tillgänglighet ska
48 fortsatt utvecklas. Samtidigt krävs minskad detaljstyrning och minskade rapporteringskrav,
49 för att öka kvaliteten och effektiviteten i vården. Vårduppdraget ska stå i fokus. Det är
50 avgörande att lednings- och styrningssystem inom hälso- och sjukvården uppmuntrar

1 kvalitet, tillgänglighet och effektivitet för att skapa drivkrafter att minska administration.
2

3 Svensk hälso- och sjukvård kommer fortsatt att bidra till nya innovationer inom avancerad
4 medicinteknik, som läkemedel, och lösningar i användandet av artificiell intelligens. Digitala
5 beslutsstöd i samspel och kombination med vårdpersonalens kunskaper och erfarenhet ger
6 förutsättningar för tillgänglig och säker vård. Sverige ska vara ett attraktivt land för forskning
7 och klinisk forskning i synnerhet, både för att kunna utveckla vården och tillgängliggöra nya
8 behandlingar för patienten. För att åstadkomma det behöver fler kliniska prövningar göras.
9

10 **Förebygg ohälsa**

11
12 Fysisk och psykisk ohälsa ska förebyggas för att förbättra människors livsvillkor. Även om alla
13 människor har ett ansvar för att värna om sin egen hälsa, krävs ett förebyggande arbete mot
14 ohälsa. Många äldre är aktiva och mår bra långt upp i åren. Men många lider av ensamhet,
15 begynnande skörhet och kognitiv svikt. Därtill är många människor i arbetsför ålder
16 sjukskrivna och såväl barn som vuxna lider av psykisk ohälsa.
17

18 Arbetet mot ohälsa ska ske långsiktigt, metodiskt och strukturerat för att skapa bättre
19 förutsättningar för god hälsa hos hela befolkningen. Ohälsosamma levnadsvanor hänger
20 i varierande utsträckning samman med många folksjukdomar. Därför behövs strategier
21 för hälsofrämjande arbete som binder ihop det hälsoförebyggande arbetet på alla nivåer i
22 Sverige.
23

24 Kunskapen om psykisk ohälsa behöver öka för att motverka sjukskrivningar, genom
25 investeringar i forskning och tydligare information till arbetsgivare. Större fokus bör därför
26 läggas på forskning om psykisk ohälsa och dess påverkan på människors arbetsförmåga och
27 förmåga att fungera i vardagen.
28

29 Särskilt barn och unga brottas med psykisk ohälsa. De tidiga insatserna inom den första
30 linjen med elevhälsa, barn- och ungdomshälsor, måste öka så tillgången till den avancerade
31 och specialiserade barn- och ungdomspsykiatri kan förbättras för de som har de allra
32 största behoven. Det är dessutom väl känt att många inte får korrekt ställd diagnos förrän
33 sent i livet, exempelvis unga med NPF-diagnoser. De riskerar att halka efter tidigt, och få
34 markant sämre chanser att exempelvis klara skolan. Därför behövs tidiga screening-insatser
35 för att ställa rätt diagnos i tid.
36

37 Suicid är fortfarande vanligt förekommande och leder till många personliga tragedier. Det
38 ska finnas omfattande resurser och möjligheter för forskning om suicid, i förebyggande
39 syfte. Stöd ska erbjudas för var och en som behöver det genom goda möjligheter att snabbt
40 komma i kontakt med vården, exempelvis genom stödlinjer.
41

42 Ansvar för att förebygga sjukskrivningar är tredelat. Det vilar på såväl individen,
43 arbetsgivaren som det offentliga. Eftersom små och stora arbetsgivare har olika
44 förutsättningar behöver arbetsgivarnas arbete med rehabiliteringsplaner och uppföljningar
45 av sjukskrivna utvecklas. Här finns även en stor ojämlikhet mellan både kön och
46 utbildningsnivå som behöver beaktas särskilt i arbetet med att minska ohälsan och därmed
47 sjukskrivningarna.
48
49
50

Äldreomsorg med värdighet och livskvalitet

Den som åldras i Sverige ska göra det med värdighet och livskvalitet. Äldres hälsa och livskvalitet varierar avsevärt, då många är friska och aktiva långt upp i åldrarna, medan andra drabbas tidigt av sjukdom och ohälsa. Det präglar vår syn på de mest sjuka och sköra, samtidigt som vi har förmåga att se alla människor som åldras långsamt, är friska och aktiva långt upp i åldern. Därför krävs en äldreomsorg som fyller olika behov, och som ser varje människa utifrån dennes förutsättningar.

Hälsotillståndet för många sköra äldre utvecklas gradvis vilket leder till att komplexa behov skapas i efterhand. Allt mer avancerad sjukvård kan samtidigt ges i hemmet. Det ställer krav på medarbetarnas kompetens och på ökat samarbete med människor som får vård samt samarbete med andra aktörer runt dessa. Den person som får vård har stor kunskap om sina behov och sin sjukdomssituation och det ska värderas och tillvaratas. Även nära anhöriga är viktiga i omsorg och omvårdnad. De mest sjuka och sköra behöver en sammanhållen vård och omsorg. Kontinuitet i kontakterna mellan patient och vårdpersonal är centralt. Den medicinska kompetensen ska vara stark inom äldreomsorgen.

Det behövs mer av mobil närvård samt både basal och avancerad hemsjukvård. Därtill krävs kontinuitet i kontakterna mellan patienten och vården, samt sammanhållna vårdkedjor och samordning av vårdteam som underlättar vården och omsorgen av de mest sjuka och sköra. För att öka friheten för människor som får omsorg ska ny teknik användas, samtidigt behöver både integritet och valfrihet säkras inom alla former av äldreomsorg.

Äldre och anhöriga ska ha tydliga, lättförståeliga och jämlika rättigheter. De ska genom egna val kunna bestämma över innehållet i olika tjänster inom välfärden. Därför behöver det finnas olika valmöjligheter, vilket bäst säkerställs av olika aktörer i äldreomsorgen med goda förutsättningar att utföra sitt uppdrag.

Vården och äldreomsorgen ska klara av att bemöta äldre hbtqi-personer och ge dem den vård och omsorg som de har behov av. Hbtqi-personer har större besvär med såväl sin fysiska som psykiska hälsa jämfört med andra grupper. Resurser ska avsättas till forskning och utbildning i Sverige kring hbtqi-personers behov av vård och omsorg.

Tillräcklig personaltäthet, särskilt av sjuksköterskor, är en viktig faktor för fungerande vårdprocesser och goda vårdresultat. Äldreomsorgen står inför stora utmaningar i att hitta rätt kompetens inom äldreomsorg, och med god förmåga att tala svenska. Idag saknar många anställda tillräckliga språkkunskaper och utbildning. En förklaring till det är att det är svårt att rekrytera personal till äldreomsorgen. Den situationen kommer sannolikt att förvärras de kommande åren i takt med att ökad konkurrens på arbetsmarknaden och ökat antal äldre som medför att äldreomsorgen behöver växa. För att säkerställa kvalitet i äldreomsorgen krävs att medarbetarnas kompetens höjs och att personalen har en god enhetlig språknivå. Insatser behöver göras för att öka intresset för att arbeta i äldreomsorgen.

Ökad frihet för personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning ska få det stöd de behöver för att ha möjlighet att leva ett värdigt liv. Rätten till personlig assistans ska utformas så att de människor som behöver samhällets stöd allra mest kan få det. När det gäller olika vardagsmiljöer och tjänster ska dessa så långt som möjligt kunna användas av alla individer, utan stora behov av anpassning eller specialutformning.

1 Personer med funktionsvariation som är i behov av olika hjälpmedel ska enklare kunna få det
2 för att kunna vara delaktiga i samhällets alla delar. Stöd och lösningar bör individanpassas för
3 att förbättra möjligheten att kunna leva ett självständigt och aktivt liv. Det är särskilt viktigt att
4 medarbetare i välfärden kan tala svenska och förstå de önskemål som ges.

5
6 Samhället ska arbeta förebyggande i syfte att motverka förekomsten av diskriminering av
7 personer med funktionsvariation. Alla som kan och vill arbeta ska också få möjlighet att
8 göra det. Det finns fortsatta behov av reformer för att döva, hörselskadade och personer med
9 dövblindhet ska ha möjligheter att arbeta i samma utsträckning som andra.

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

Ett starkt skyddsnät

”Det ska alltid finnas en väg tillbaka för den som misslyckats eller drabbats av olycka. Vi har ett ansvar för våra medmänniskor som tar sig uttryck i det civila samhällets små och stora gemenskaper, men också i en offentlig välfärd som skyddar dem som är utsatta och som hela tiden syftar till att hjälpa människor tillbaka till arbete och självförsörjning.”

Moderaternas idéprogram Frihet och ansvar s. 52

Skydd vid sjukdom

Alla människor kan någon gång drabbas av sjukdomar eller behöva stöd. Det sociala skyddsnätet ska vara tryggt och rättvist för alla. Det handlar både om att det offentliga ska leva upp till förväntningarna och att utgifterna inte blir för höga, så att det offentliga klarar sitt uppdrag.

Skyddsnätet vilar på ett samhällskontrakt, där alla människor som kan, bidrar till vår välfärd, så att alla människor garanteras rätten till ett värdigt och drägligt liv. Sociala försäkringar skapar trygghet genom livet. Vare sig det rör sig om tryggheten att kunna försörja sig som förälder, trygghet vid arbetslöshet eller trygghet vid allvarlig sjukdom.

Sjukförsäkringen ska ge ekonomisk trygghet för den som inte kan arbeta på grund av nedsatt arbetsförmåga, men den ska inte ha inlåsandande effekter. Tryggheten ska kombineras med drivkrafter och vägar tillbaka till arbete för den som kan.

Sjukförsäkringen är en inkomstbortfalls- och omställningsförsäkring. Den enskildes arbetsförmåga ska således prövas mot arbetsmarknaden samtidigt som den sjukskrivne ges stöd för omställning och goda förutsättningar för rehabilitering. Målet ska vara att människor får stöd i att tillfriskna för att kunna återgå i arbete så snart som det är möjligt. Privata sjukförsäkringar är ett viktigt komplement som låter människor själva ta ansvar för sin vård och hälsa.

Möjligheten att återgå i arbete ska finnas och kontinuerligt prövas för de som försörjs av sjukpenning, så att alla människors potential tas tillvara. Ett arbete är inte bara en inkomst. Ett arbete är också en möjlighet att få vara en del av en gemenskap och ha en ordning i tillvaron. Det skapar också känsla av att vara med och bidra.

Arbetslinjen ska vara tydlig i bidrags- och transfereringssystemen. Det är bara genom att människor arbetar och betalar skatt som vi kan bygga ett starkt samhälle med en fungerande välfärd. Ett bidragstak ska säkerställa att det alltid är mer lönsamt att arbeta än att leva på bidrag. Den som inte är svensk medborgare ska genom att arbeta behöva kvalificera sig till socialförsäkringssystemen. Det är viktigt för att upprätthålla systemets legitimitet, och skapa drivkrafter för integration.

Stärk familjen

Människan behöver gemenskaper och sammanhang. Att familjen – i de olika former den kan ha i vårt samhälle i dag – är viktig för nästan alla människor är en utgångspunkt i förståelsen av samhället, men också i utformningen av politiken. Det är först och främst i familjen som

1 vi tar ansvar för andra och det är i fungerande familjer som mycket av den trygghet som gör
2 barn till starka vuxna finns.

3
4 Alla har samma rätt till frihet att kunna leva sitt liv som man själv vill. Familjen ska möjliggöra
5 det. Oavsett sexualitet ska alla människor ha lika juridiska rättigheter att kunna ingå
6 äktenskap och bilda familj.

7
8 Engagerade föräldrar är en avgörande faktor för att minska risken att barn hamnar i
9 utanförskap. Samhället ska systematiskt stödja familjer och barn med evidensbaserade
10 föräldrastödsprogram. Stor vikt ska läggas vid uppföljning, tillsyn och utvärdering av
11 genomförda åtgärder. Inriktningen ska vara att stegvis professionalisera socialtjänstens
12 verksamheter och arbetssätt. Den samlade kompetensen hos personalen ska utvecklas
13 genom regelbunden fortbildning med evidensbaserade metoder och utbyte av erfarenheter
14 och kunskap mellan olika kommuner.

15
16 Våld i nära relationer ska bekämpas med full kraft. Den som utsätts för våld av en partner ska
17 få stöd för att kunna lämna relationen och bygga ett nytt liv. Barn som bevittnat våld inom
18 familjen ges det stöd och den hjälp som behövs.

19
20 Samarbetet och informationsdelningen mellan socialtjänst, polis och skola ska underlättas
21 för att värna om varje barns trygghet. När det gäller hedersrelaterade brott inom familjen
22 är det samtidigt viktigt att information om beslutad utredning till vårdnadshavare sker med
23 omdöme. Barn och unga ska kunna känna sig trygga med samhällets stöd vid anmälan av
24 hedersrelaterade brott.

25
26 Alla barn ska ha möjlighet att bygga relationer med sina föräldrar och sin familj.
27 Föräldraförsäkringen ger möjligheten att kombinera föräldraskap med arbetsliv. Familjer ser
28 olika ut och har olika behov. Föräldrar är själva bäst lämpade att fatta beslut om sin vardag
29 och sin föräldraledighet. Därför ska föräldraförsäkringen vara flexibel.

30
31 Det är rimligt att en begränsad del av föräldrapenningdagarna är reserverad för respektive
32 förälder, så att båda föräldrar kan delta på arbetsmarknaden i stor utsträckning. Merparten
33 av föräldradagarna ska föräldrarna själva få fördela utifrån sina önskemål, behov och
34 livssituation. Det ska vara möjligt att överlåta föräldradagar till en annan anhörig, så att båda
35 föräldrarna har möjlighet att delta på arbetsmarknaden.

36
37 Möjligheterna att kombinera föräldraskap och arbete ska vara goda. Därför ska
38 föräldraförsäkringen över tid utvecklas så att den anpassas efter såväl familjerna och deras
39 behov som förändringarna på arbetsmarknaden. Möjligheten att kombinera föräldraskap med
40 företagande ska öka genom att öka flexibiliteten i föräldraförsäkringen.

41 42 **Ekonomisk trygghet för äldre**

43
44 Alla människor som har ansträngt sig under ett långt arbetsliv ska känna trygghet i sin
45 ekonomi efter pension. Därför måste respektavståndet, skillnaden mellan att ha arbetat och
46 att inte ha arbetat, stärkas i pensionssystemet så att den som har arbetat märker det i både
47 pensionsutbetalningen och genom en stabil ekonomisk framtid. För många yrkesgrupper
48 påverkas inte pensionen av att ha arbetat ett helt yrkesliv jämfört med att inte ha arbetat eller
49 att ha arbetat lite. Det visar på en bekymmersam utveckling. Pensionssystemets legitimitet
50 vilar på att det finns ett respektavstånd mellan att ha arbetat och att inte ha arbetat.

1 Därtill ska det vara enkelt och lönsamt att komplettera sin pension med ett privat sparande.
2 Skatteregler och sociala försäkringar ska anpassas så att de som väljer att fortsätta arbeta
3 efter pensionsåldern inte missgynnas, utan att det tvärtom uppmuntras. Pensionssystemet
4 ska vara enkelt och förutsägbart. Grundskyddet har med tiden blivit komplext och består av
5 många olika stöd. Det bör därför reformeras i syfte att förenklas.

6
7 Svenskar lever allt längre och har en god hälsa högre upp i åldrarna. Samhället ska bli bättre
8 på att tillvarata det genom att öka möjligheten att stanna kvar på arbetsmarknaden, för den
9 som vill och kan fortsätta arbeta.

10
11 Alla former av åldersdiskriminering ska motarbetas. Många äldre döms ut och deras
12 kunskaper och kompetens värderas inte rättvist på grund av deras ålder, så kallad ålderism.
13 Ålderismen ska motverkas genom att ge alla äldre möjlighet att bidra. Långtifrån alla
14 människor kan arbeta in på ålderns höst, men de som vill och kan ska få möjlighet att
15 arbeta efter uppnådd pensionsålder. Att äldre medarbetares kompetens, erfarenhet och
16 stora värde behålls på arbetsmarknaden är dessutom nödvändigt för att pensionssystemet
17 ska vara hållbart. Det ska vara enklare att stanna längre i arbetslivet för den som så önskar.
18 Skatteregler ska inte missgynna den som fortsätter arbeta efter uppnådd pensionsålder.

20 **Barns rättigheter**

21
22 Samhällets skyddsnät ska vara starkt för alla barn. En trygg uppväxt skapar förutsättningar
23 för att kunna utvecklas efter egen förmåga och ta ansvar för sig själv och sina relationer till
24 andra. Att barn får en trygg uppväxt ökar sannolikheten för att de blir en del av samhället och
25 minskar risken för utanförskap. Samtidigt ska alla barn mötas av en förväntan att utvecklas
26 för att nå sin fulla potential, oavsett bakgrund och hemförhållanden. Hela samhället, från
27 föräldrar och civilsamhälle till socialtjänst, skola och polis, har ett ansvar att hjälpa till när barn
28 riskerar att fara illa.

29
30 När ett barns föräldrar inte mår med att ta hand om sina barn, ska det eftersträvas att
31 placeras i ett tryggt familjehem. Alla steg i kedjan av åtgärder inom den sociala barn- och
32 ungdomsvården ska prövas innan staten tar på sig ansvaret att vårda ett barn, men barnets
33 bästa ska gå före föräldrarnas rätt till vårdnad. Det gäller inte minst vid vårdnadstvister.

34
35 Socialtjänstens utredningar ska vara kvalitetssäkrade. Beslut ska kunna omprövas för
36 att rätta felaktiga bedömningar. När socialtjänsten behöver agera för att värna om barns
37 trygghet, ska arbetet vara evidensbaserat och samordnas med skola och polis. Samtidigt
38 ska socialtjänsten kunna arbeta mer förebyggande. Hela den samlade sociala barn- och
39 ungdomsvården ska vara kunskapsbaserad med fokus på vård.

40
41 Det förebyggande arbetet är en nyckel för att alla barn ska ges goda möjligheter att kunna
42 leva i trygghet och nå sin fulla potential. Det arbetet ska påbörjas redan i mödra- och
43 barnhälsovården. Vidare krävs fler tidiga insatser som kan organiseras på olika sätt men som
44 alla har gemensamt att arbetet ska ske mer samordnat och strukturerat.

46 **Välfärdsbrott ska bekämpas**

47
48 Legitimiteten i vårt gemensamma skyddsnät bygger på att de offentliga finanserna används
49 effektivt med tydlig kontroll och tillsyn för att motverka alla typer av missbruk och fusk.
50 Välfärdsbrottslighet är brott mot de gemensamt finansierade systemen, såsom bedrägerier

1 och bidragsbrott. Det kan även handla om stöd till föreningsliv som missbrukas. Ibland rör
2 det sig om enskilda människor som försöker få ut förmåner de inte har rätt till, i andra fall om
3 företag som mottar ersättning för välfärd de sedan inte utför. Ofta hänger sådan brottslighet
4 ihop med annan kriminell verksamhet. Fusk och brottslighet i välfärden ska motverkas så att
5 välfärden inte blir en intäktskälla för brottslighet.

6
7 I de mest allvarliga fallen kan sådan brottslighet handla om otillåten påverkan: att genom hot
8 och våld försöka påverka beslut, eller att infiltrera välfärdsverksamheter. Samhället behöver
9 bygga en motståndskraft mot den typen av påverkansförsök. Medarbetare i välfärden ska
10 känna sig trygga i sin yrkesutövning.

11
12 Välfärdssystem har historiskt sett byggt på tillit. Utan stora inslag av kontroller och
13 uppföljning har det gått att förlita sig på starka normer om att alla människor vill göra rätt
14 för sig. Över tid har den tilliten försvagats. Fler ser möjligheter att utnyttja system för att få
15 ut pengar de från början inte har rätt till. Det leder i sin tur till ökade behov av att kontrollera
16 riktigheten i utbetalningar. Därför behövs en ökad samordning av utbetalningar, och nya
17 kontrollmekanismer för att garantera att pengar används på rätt sätt, samtidigt som den som
18 har rätt till ersättning ska kunna känna sig trygg med att det respekteras.

19
20 Lagstiftning behöver anpassas för att effektivt förebygga bedrägerier och felaktiga
21 utbetalningar. Staten, kommunerna och regionerna behöver kunna lämna, ta emot och fråga
22 efter relevant information. Kommuner och regioner behöver samma förutsättningar som
23 statliga myndigheter. Relevanta datasystem måste finnas för att kunna lämna och ta emot
24 information utifrån syftet att motverka välfärdsbrottslighet.

25
26 Möjligheterna att göra bakgrundskontroller i anställningsprocesser behöver vara goda
27 inom alla offentliga verksamheter, för att exempelvis upptäcka försök till infiltration. Fler
28 förmåner behöver följas av tydligt reglerade skyldigheter till att exempelvis kontrollera att
29 korrekta förutsättningar föreligger. Exempelvis krävs möjlighet till oanmälda besök i flera olika
30 verksamheter.

31
32 Sveriges medborgare ska i alla lägen kunna veta att deras skattepengar används på ett
33 effektivt sätt och prioriteras till de områden där resurserna gör mest nytta. Alla myndigheter
34 ska ha god kontroll för att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Samtidigt
35 ska samarbetet mellan myndigheter vara starkt så att kontrollerna i välfärdssystemet är så
36 robusta att det inte kan missbrukas.

Kunskaper för hela livet

Både teoretisk och praktisk kunskap är viktigt i samhället. Sverige ska ha ett utbildningssystem och en arbetsmarknad där det lönar sig att investera i det egna kunnandet över hela livet. Det gäller för både akademiska kunskaper och yrkeskunnande.

Moderaternas idéprogram, Frihet och ansvar, s. 48

Framtiden börjar i skolan

Den svenska skolan har länge varit garanten för att bygga Sveriges välstånd och ge alla möjligheten till att forma sitt liv. För barn är skolan viktig för att få kunskaper för resten av livet och utvecklas socialt. Elever som går ut gymnasiet med fullständiga betyg har betydligt bättre förutsättningar till en bra start i vuxenlivet.

De svenska skolresultaten har sjunkit över tid, även om det finns ljusningar. Det är fortfarande alldeles för många som går ut grundskolan eller gymnasieskolan utan fullständiga betyg. Förutom fallande resultat finns även stora regionala skillnader, både vad gäller skolresultat och förutsättningar att bedriva undervisning. Skillnaderna är även tydliga mellan skolor i städer och på landsbygd.

Utbildning skapar möjligheter för barn och unga att utvecklas och nå sin fulla potential. Det är genom att utbilda sig som intressen utvecklas, och ens förmåga att se samband och att förstå sin omvärlds stärks. Ett fungerande utbildningssystem skapar möjligheter för enskilda som inte går att ersätta. Skolan har ett kompensatoriskt uppdrag: att utjämna skillnader i bakgrund och socioekonomiska förutsättningar. Det är vårt gemensamma ansvar för alla barn och för kommande generationer. Alla barn, oavsett vilka föräldrar de har, ska genom förskola och skola få förutsättningar för en bra start i livet.

Ansvar för barns utbildning slutar inte när skoldagen är slut. Varje förälder har ett ansvar att fostra sina barn och ta ansvar för att de uppfyller sin skolplikt. Föräldrans ansvar är avgörande för att barn ska få goda möjligheter att utbilda sig, men ska förenas med ett starkt föräldrastöd så att varje förälder kan få stöd i sitt föräldraskap.

Rätten att välja skola är en viktig princip som ska gälla alla elever. Oavsett om det är en fristående eller kommunal skola ska elever och föräldrar få tillgång till information om skolan och kunna lita på att skolan håller hög kvalitet.

Kunskap i centrum

Kunskap måste stå i fokus i kursplaner och i lärarutbildningen. Det ska vara tydligt för elever, föräldrar och lärare vad som krävs för att nå betygsgränserna. Det måste också finnas tidiga insatser på plats som ger elever med större behov förutsättningar att klara av skolan utan att halka efter. Både elever med större behov av stöd och elever med behov att få läsa i snabbare takt ska ha tillgång till utbildning som ger dem de bästa möjliga chanserna i livet.

För att alla elever ska få en bra grund är det viktigt att tidigt lära sig svenska och matematik. Betygssystemet ska återspegla faktiska kunskaper hos elever. Resultat på nationella prov ska vara kopplat till slutbetygen och rättas nationellt för att också mellan skolor få rättvisande betyg och motverka betygsinflation.

1 Staten, kommuner och fristående skolor har ett gemensamt ansvar för kvalitet, utveckling
2 och likvärdighet. Undervisning ska utgå från en demokratisk värdegrund, präglad av
3 svenska normer och värderingar. Det är en skyldighet för varje huvudman att erbjuda en
4 kvalitativ utbildning, men när det brister behöver staten genom Skolinspektionen upptäcka
5 och åtgärda bristerna. Kvalitetsaspekterna i granskningar av skolor är särskilt viktiga för
6 att garantera att alla skolor är bra skolor. Det behöver vara huvudfokus för granskningar av
7 huvudmän.
8

9 Grundskolan ska vara tioårig, så att barn tidigt undervisas och får chans att lära sig. Det ska
10 ske genom att elever börjar förskolan tidigare än i dag, och att förskolan ersätts med en ny
11 första årskurs. Elever behöver ha tid för studier för att lära sig och utvecklas. Skolan behöver
12 ha fler lärarledda undervisningstimmar för att säkerställa att varje elev får den handledning
13 och undervisning som krävs.
14

15 **Tydligare lärarroll**

16 En av de viktigaste faktorerna till att höja kunskapsresultaten i skolan är mycket
17 undervisningstid med skickliga lärare. Samtidigt väljer allt fler utbildade lärare bort att arbeta
18 inom skolan, och färre söker sig till läraryrket än historiskt. Lärarutbildningarna har lågt
19 söktryck och många avhopp. Det kommer krävas omfattande åtgärder för att fler ska vilja bli
20 och jobba kvar som lärare.
21

22 Arbetsbelastning, stress och för mycket administration är de tre vanligaste orsakerna
23 till att lärare lämnar yrket. En viktig förklaring till problemen i skolan är den förändring av
24 kunskapssynen som ägt rum under lång tid, med minskat fokus på faktakunskaper och ökat
25 fokus på social fostran. Samtidigt har lärarrollen försvagats. Lärarrollen har utvecklats mot att
26 lärare i hög grad verkar som guider till eleverna snarare än kunskapsauktoriteter med ansvar
27 för undervisning.
28

29 Därför behöver lärarprofessionen stärkas, med fler möjligheter till vidareutbildning och
30 utveckling för lärare. Det ska vara attraktivt att utbilda sig till och vara lärare och lärarrollen
31 ska vara renodlad. Undervisningstiden ska tydligt regleras för att utökas, och skolornas
32 verksamhet ska organiseras så att lärares tid huvudsakligen används för undervisning.
33 Det kan exempelvis ske genom fler medarbetare i skolan, såsom lärarassistenter och
34 fritidspedagoger.
35

36 Lärarnas auktoritet i klassrummet och deras professionella bedömningar måste respekteras
37 för att säkerställa en trygg och kvalitativ skolmiljö. Lärare ska vara fredade från otillbörlig
38 påverkan och kunna sig trygga i sin yrkesroll. Föräldrar ska ta ett ansvar för sina barns
39 skolgång, men det är lärarna som har det pedagogiska ansvaret och fattar beslut om
40 undervisningen. Skolor ska ge stöd och utveckla rutiner för att främja respekt för lärarnas
41 yrkesutövning.
42

43 Skolan har ett viktigt uppdrag för att alla barn ska få förutsättningar att forma sina liv. Vikten
44 av det uppdraget har ökat över tid, med större andel resurser och högre lärartäthet till
45 skolor i utsatta områden. Tillgången till fler bra lärare måste stärkas, på alla skolor. Även
46 om skillnaderna på gruppnivå ofta är framträdande, är skillnader inom skolor och klasser
47 betydande
48

49 Lärare ska ha de befogenheter som är lämpliga för att hålla ordning i klassrummet, och deras.
50

1 befogenheter för att hantera ordningsstörningar ska vara starka. Det ska finnas vidsträckta
2 möjligheter till att vidta disciplinära åtgärder mot elever som stör andras studiero. Skolor ska
3 ledas av rektor med kompetens att leda skolorna och säkra en god arbetsmiljö för alla lärare.
4 För att säkerställa ordning och reda i skolan är det avgörande att skolledningen skapar tydliga
5 och fungerande strukturer. Rektorer behöver säkerställa att organisatoriska ramar finns på
6 plats, vilket ger lärare en tydlig grund att agera inom vid behov. Kommuner och huvudmän
7 har en central roll i att organisera skolorna på ett sätt som främjar ett klimat av trygghet och
8 studiero.

10 Rätt att välja skola

12 Alla elever i Sverige ska erbjudas en likvärdig utbildning. Läroplanerna ska fastställa ett
13 utbildningsinnehåll som säkerställer att alla får grundläggande kunskaper inom kärnämnen.
14 Kommunala och fristående skolor ska ha frihet i att utforma utbildningens inriktning och
15 använda olika typer av pedagogik, så länge dessa vilar på med vetenskaplig evidens.

17 Valfrihet förutsätter en mångfald av skolor. Att kunna välja skola är viktigt för att ha möjlighet
18 välja en utbildning som passar ens ambitioner och mål. Elever har också olika behov och
19 intressen. I de lägre åldrarna är skolvalet viktigt för att föräldrar ska kunna välja en skolmiljö
20 som passar för deras barn, eller en skola som får familjelivet att fungera. För föräldrar är
21 rätten att välja skola viktig för att få vardagspusslet att gå ihop, att hitta en skola med rätt
22 pedagogisk inriktning eller där deras barn trivs.

24 Det går inte att planera fram ett system där behoven för alla människor fullt ut tillgodoses. Det
25 kräver snarare att människor får friheten att själva påverka sitt barns skolgång. Ett fritt skolval
26 mellan fristående och kommunala skolor är i grunden positivt. Att fler aktörer startar skolor
27 för att bidra till att förbättra svenskt utbildningsväsende är önskvärt.

29 Att få bedriva skola ska dock vara förenat med tydliga krav på kvalitet och demokratisk
30 värdegrund. Skolvalet ska vara nationellt reglerat för att tillgodose att det sköts samordnat.
31 Den som bedöms lämplig ska ha möjlighet att starta skolor för att erbjuda olika typer av
32 utbildningsfokus. De som bedriver skolor ska kontinuerligt uppfylla högt ställda krav på
33 lämplighet och redlighet.

35 Det ska inte vara möjligt att tumma på kvaliteten i skolan och samtidigt ta ut stora överskott.
36 Skolor ska bedrivas med utbildning i fokus, och ska regleras med tydliga krav i syfte att
37 säkerställa att pengarna används på rätt sätt. Skolor som brister i kvalitet ska inte få ta ut
38 överskott, och ska vara skyldiga att rätta sig efter krav på kvalitet i undervisningen. Ytterst
39 ska skolor kunna stängas eller tvångsförvaltas vid allvarliga kvalitetsbrister. Att använda
40 skolpeng på ett bedrägligt sätt ska inte tolereras. Fristående skolor ska ha en skyldighet att
41 redovisa resultat och andra uppgifter för att värna om allmänhetens insyn.

43 Kunskap för jobb och studier

45 Utbildningsväsendet har en central del i att stärka Sverige som kompetensland. Kopplingen
46 mellan skola och arbetsmarknad är allt för bristfällig och behöver stärkas. Unga är olika och
47 har olika intressen. Oavsett om man vill studera för att söka sig vidare till en högre utbildning
48 eller direkt ta klivet ut på arbetsmarknaden, ska det finnas goda utbildningsmöjligheter.

50 Varje år lämnar tusentals elever grundskolan utan behörighet till gymnasiet, där de flesta

1 varken fortsätter studera eller börjar arbeta. Att antas till gymnasial utbildning eller
2 motsvarande ökar chanserna avsevärt till att kunna försörja sig själv. Utbildningsmöjligheter
3 på gymnasial nivå behöver tillgodose flera olika behov och anpassas efter arbetsmarknaden.
4

5 Alla elever på gymnasiet ska erbjudas relevant praktik inom ramen för sin utbildning,
6 oaktat om det är yrkes- eller högskoleförberedande program. För att stärka kopplingen
7 till arbetsmarknaden behöver arbetsmarknadens behov styra utbudet av de nationella
8 gymnasieprogrammen. Matchningen behöver också förbättras med studie- och
9 yrkesvägledningen. Vägledningen ska vara både tillgänglig och utbyggd, för att alla elever
10 ska kunna göra informerade och underbyggda val av utbildning.
11

12 Skolan ska utformas för alla elever. För många elever är gymnasie- och grundskola
13 högskoleförberedande, men för andra handlar det om att lära sig ett yrke. Yrkesutbildningar
14 ska vara flexibla, och anpassade för respektive yrke, med kunskapskrav specifika för det
15 yrket. För den som inte klarar gymnasieskolan ska det finnas alternativ, såsom Komvux, för
16 att kunna läsa in gymnasiekompetens.
17

18 Flexibiliteten och tillgängligheten ska vara god inom den anpassade gymnasieskolan på
19 samtliga nivåer. Det gäller inte minst för barn och unga som inte når upp till kriterierna
20 för intellektuella funktionsvariationer. Ofta riskerar de att falla mellan stolarna när de inte
21 har rätt att gå i anpassad gymnasieskola, men inte heller fullt ut har förmågan för att
22 börja ett nationellt gymnasieprogram. Möjligheterna till individuell antagning till anpassad
23 gymnasieskola ska därför utökas, med varje barns behov i fokus.
24

25 Gymnasieskolan har en avgörande roll för att förbereda elever för högre utbildning. Sverige
26 behöver fler som högpresterarar tidigt, och som kan söka sig till de mest kvalificerade
27 utbildningarna. Många svenska företag har ett stort behov av ingenjörer och naturvetare.
28 Kompetensförsörjningen för Sverige som industriland måste börja i grundskolan och fortsätta
29 på gymnasiet. Elever som i tidig ålder uppvisar talang, ska erbjudas specialutbildning för att
30 kunna studera i en snabbare takt.
31

32 **Högre utbildning med excellens**

33 Den högre utbildningen ska ge alla studenter förutsättningar att nå sin fulla potential.
34 Utbildningen ska präglas av hög kvalitet och kunskapsfokus för att ge goda möjligheter
35 till arbete efter avslutade studier. Sverige är ett land där skolan och yrkes- och
36 universitetsutbildningar är avgiftsbefriade, vilket har givit flera generationer möjligheter till
37 högre utbildning. De goda möjligheterna till utbildning ska fortsatt gälla för alla för att behålla
38 och utveckla Sverige som kunskapsnation.
39

40 Sverige har länge varit bland de mest framstående länderna vad gäller utbildnings kvaliteten
41 och avancerad teknisk och medicinsk forskning. För att fortsatt ha utbildning och forskning
42 i världsklass kommer reformer behövas på området. Innovationstakten och den tekniska
43 utvecklingen går snabbt, samtidigt som digitaliseringen och ökat globalt välstånd ger hårdare
44 konkurrens. Det kommer kräva en stark anpassningsförmåga från universitet och högskolor
45 samtidigt som den nationella samordningen kommer att behöva öka.
46

47
48 Utbildning och forskning av hög kvalitet är avgörande för Sveriges utveckling, välstånd
49 och ställning som kunskapsnation. Genom utbildning och forskning med ökad koppling till
50 arbetsmarknaden stärks möjligheterna till kompetensförsörjning inom näringslivet likväl

1 som kvalitet inom skola och vård. Starkt kvalitetsutvärderingsarbete är centralt för att kunna
2 jämföra olika lärosätens prestationer, såväl akademiska som studenternas deltagande på
3 arbetsmarknaden efter utbildningen, och därigenom kunna tillämpa den högsta standarden.
4 Vidare ger det blivande studenter större möjligheter att välja en utbildning som håller hög
5 kvalitet.

6
7 Finansieringen av högre utbildning är utformad så att antalet studenter premieras framför
8 kvalitativ utbildning. Resurstilldelningssystemet ska reformeras för att främja kvalitet i
9 utbildning och forskning istället för antal studenter.

11 **Forskning och akademisk frihet**

13 Akademisk frihet är en hörnsten i ett fritt och demokratiskt samhälle. Fri forskning är
14 avgörande för samhällets utveckling och innovation. Den ska stå fri från ideologiska
15 påtryckningar och främja en öppen debatt och kunskapsutbyte.

16
17 Akademisk frihet gäller inte bara otillbörlig extern påtryckning, utan lika mycket om interna
18 påtryckningar. En allt för stor andel forskare upplever att deras akademiska frihet har
19 hotats eller utmanats. Fri forskning är essentiellt för ett samhälle som vill utvecklas, oaktat
20 om det är kontroversiella frågor eller obekväma forskningsresultat måste dessa få delas
21 och diskuteras. Med ökad polarisering i samhället blir också vikten av fri forskning och
22 diskussioner än viktigare, varför den akademiska friheten måste garanteras.

23
24 Den akademiska världen ska präglas av starka professioner som garanterar hög kvalitet och
25 internationell konkurrenskraft. Svenska universitet och högskolor ska vara ledande inom
26 forskning och utbildning och bidra till att Sverige behåller sin starka position i världen. För
27 att uppnå detta behöver vi fortsatt satsa på att skapa goda förutsättningar för forskning, där
28 akademiker ges frihet att utforska nya idéer och där forskningsresultat sprids och kommer
29 samhället till nytta.

30
31 Sveriges lärosäten har under de senaste decennierna tappat i internationell konkurrenskraft.
32 Att stärka kvaliteten är av stor betydelse för Sverige som kunskapsnation, där forskningen
33 ska kännetecknas av excellens och kvalitet. Med stark internationellt konkurrenskraftig
34 forskning säkras Sveriges position som framträdande forskningsnation, samtidigt som
35 möjligheten till innovation stärks. Oaktat om det gäller grundforskning eller tillämpad
36 forskning ska kvaliteten vara hög.

37
38 För att konkurrera internationellt med världsledande forskning krävs också goda och
39 utvecklade forskningssamarbeten mellan lärosäten i Sverige och utomlands. Inom EU finns
40 välutbyggda samarbeten inom såväl utbildning, forskning och finansiering där Sverige kan
41 vara en mer aktiv part. För att effektivt utnyttja resurser och delta i internationella samarbeten
42 bör vi sträva efter en god samordning inom EU. Sverige måste också säkerställa att nationella
43 forskningsprogram är utformade så att vi kan få så stor utväxling som möjligt av EU:s
44 forskningspolitik.

45
46 Forskningsfinansiering och forskningsinfrastruktur är avgörande faktorer för att ha hög
47 kvalitet och effektivitet i forskningen. Genom att premiera excellenta forskningsmiljöer
48 skapas såväl drivkrafter som möjligheter att bedriva forskning i världsklass. En effektiv
49 struktur för tilldelning av anslag är av stor vikt för att undvika att onödig byråkrati försvårar för
50 att bedriva forskning.

1 Forskningsinfrastruktur behöver vara tillgänglig och öppen, för att såväl forskare vid
2 lärosäten som andra kan ta del av och dela forskning och data. För att forskare ska ha goda
3 möjligheter till forskning krävs det goda förutsättningar. Etikprövningsystemet ska inte
4 sätta upp onödiga hinder som begränsar den fria forskningen. God etik och etikprövning
5 inom forskning är av stor vikt, men för att värna den akademiska friheten ska det vara
6 proportionerligt till forskningens natur. Regelverken för etik ska vara anpassade efter olika
7 typer av forskning för att säkerställa en god etik i alla forskningsfält.
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

Starkare samhällsgemenskap

Vår öppenhet mot omvärlden ska alltid bygga på ordnade processer och på att vi har kontroll över våra egna gränser. Varje politik för frihet och rörlighet bygger på det. Vägen in i Sverige – från första dagen i landet till medborgarskapet – ska präglas av kravet och ambitionen att bli en del av vårt samhälle. Det offentliga ansvaret är att driva en politik som främjar integration, men också i insikten att integration inte är en dubbelriktad process. Den som kommer hit har en möjlighet och en skyldighet att bli del av vårt samhälle.

Moderaternas idéprogram, Frihet och ansvar, s. 40

Den svenska värdegemenskapen

Sverige är ett starkt samhälle med ömsesidig tillit. Att värna våra värderingar är avgörande för att den svenska gemenskapen ska stå sig stark även i framtiden. Att få fler människor, oavsett bakgrund, att känna sig delaktiga i samhället och ingå i den svenska gemenskapen är avgörande för att värna det öppna och fria Sverige. Människor i Sverige ska ha möjligheter att utvecklas efter egen förmåga och förväntas ta ansvar för sig själva, och inte drivas in i utanförskap.

Att bygga en starkare samhällsgemenskap bygger inte bara på att få människor att integreras. Det handlar också om hur vi ser på nationalstaten Sverige, och vikten av att den stärks och bevaras, vår historia, våra traditioner, vår kultur – och hur vi ser på den svenska gemenskapen.

Sverige är mer än ett geografiskt område, ett språk, en lagsamling eller ett socialförsäkrings-system. Sverige har också historiska och kulturella referensramar som formar våra traditioner, normer och värderingar. Dessa kommer bland annat till uttryck genom litteratur, matvanor, sedvänjor, konst och språket.

Det kan inte förnekas att det finns en specifik svensk kultur, svenska sedvänjor och svenska värderingar, eller att det som finns inte ska vara normen eller ha en given särställning som behöver upprätthållas är inte bara djupt felaktigt utan också kontraproduktivt och en säker väg till fortsatta misslyckanden. Likaså är synsättet att svensk kultur och traditioner bygger på etnicitet både kontraproduktivt och exkluderande.

Svensk identitet och svensk kultur förändras konstant, men sammantaget utgör de ett kitt för samhällelig gemenskap. Den nationella identiteten med dess tillhörande symboler och traditioner är viktiga nycklar för människor som ska integreras.

Stolthet över den svenska identiteten är viktigt för integrationen. Istället för att samlas kring Sverige och en svensk identitet som grund för sammanhållning förenas många människor idag enbart av sin härkomst och av sitt utanförskap. För att integrationen ska kunna lyckas behöver det tydligt definieras i vad människor som invandrat till Sverige ska integreras. En icke-existerande eller förment svag kultur skapar otydlighet.

En svensk identitet är på sådant sätt även en förutsättning för integration. Den nationella identiteten med dess tillhörande symboler och traditioner är viktiga nycklar för den som befinner sig i den snåriga integrationsprocessen. Det är alltså inte den svenska identiteten i sig som är problemet.

Vägen in i samhällsgemenskapen

Integration är inte en statistisk mätbar process utan handlar snarare om att skapa samhörighet i den svenska gemenskapen. Det har länge funnits en bärande idé att integration är en process från två håll, där hela samhället ska anpassa sig efter de människor som invandrat hit i samma utsträckning som människorna ska anpassa sig. Den ansatsen är inte bara misslyckad utan också felaktig. Integration ska syfta till att invandrare ska bli en del av det svenska samhället.

Exempel på det Sverige behöver mer av kan handla om alltifrån ett rikare statsceremoniellt liv, likt andra länder, till större fokus och kunskap om det svenska kulturarvet, svensk klassisk litteratur och svensk historia, till viktiga svenska värden som individens okränkbara frihet, jämställdhet, att inte ligga andra till last, allemansrätt, förtroende för myndigheter och konsensussträvan.

Den som kommer till Sverige ska mötas av tydliga förväntningar på att försörja sig själv och att respektera svenska lagar och regler. Det kommer i många fall kräva betydande insatser, men alternativet är ett liv i utanförskap som riskerar att gå i arv till kommande generationer. I grund och botten handlar det om likabehandling: oavsett var man kommer ifrån ska man mötas av lika förväntningar. För att lyckas med integrationen och värna det öppna och fria samhälle som under generationer har byggts upp, behöver Sverige fortsatt ha en stram migrationspolitik som är anpassad efter Sveriges integrationsförmåga.

Det svenska medborgarskapet

Det svenska medborgarskapet står för samhörighet med och lojalitet mot Sverige. Rättigheter, som exempelvis rätten att rösta i val och att delta i demokratiska processer, ska vara knutna till medborgarskapet. För att det svenska medborgarskapet ska ha ett högt värde ska det vara förknippat med krav på såväl egenförsörjning, språkkunskaper som efterlevande av det svenska samhällets grundläggande normer och värderingar, såsom åsiktsfrihet, yttrandefrihet, tolerans för olikheter och jämställdhet mellan könen.

Den som blir svensk medborgare ska underteckna ett kontrakt för medborgarskap. Det ska innehålla tydliga krav och skyldigheter på egenförsörjning och att lära sig svenska för att kunna nyttja rättigheter och förmåner. Det framhäver och stärker den svenska identiteten, men synliggör även förväntningarna att tillgodogöra sig den.

Medborgarskapet ska symbolisera en lyckad etablering och slutet på integrationsprocessen. Med ett svenskt medborgarskap följer både rättigheter och skyldigheter. Möjligheterna att återkalla medborgarskap ska finnas i de fall det förvärvats genom falska uppgifter eller vid allvarliga brott mot staten, i den utsträckning det är förenligt med folkrätten.

En effektiv integration

Vår utgångspunkt är att ha tilltro till varje individs förmåga. Därför har vi höga förväntningar på alla som kommer till Sverige. Att integreras handlar om mer än att ha ett jobb. Det handlar också om att kunna delta i demokratiska processer, och att vara en del av en svensk gemenskap. Alla som söker till Sverige ska mötas av en förväntan på att integreras in i samhället. Utan integration skapas skuggsamhällen och segregation.

En av utmaningarna med integrationen är att många människor som invandrat till Sverige

1 kommer från länder med sämre utbildningssystem och stora kulturella skillnader. Därför
2 har många människor också svårt att anpassa sig och försörja sig själva. För att komma in
3 på arbetsmarknaden och bli en del av samhällsgemenskapen krävs såväl kunskaper i det
4 svenska språket som förståelse för det svenska samhället.

5
6 Kunskaper i svenska och samhällskunskap är dessutom nödvändiga för att förstå de
7 rättigheter och skyldigheter som följer av att bo i Sverige. Men egenförsörjning, språk-
8 och samhällskunskaper är inte tillräckligt. Därtill är det avgörande att respektera den
9 gemensamma värdegrund som den svenska demokratin vilar på. Språket är inte bara
10 en nyckel in på arbetsmarknaden, utan även i nyckel in i den svenska demokratin.
11 Grundläggande kunskaper i svenska ska vara ett krav för att få permanent uppehållstillstånd i
12 Sverige. Rätten till tolk ska vara begränsad, och endast gälla under en övergångsperiod.

13
14 En del av de människor som har invandrat till Sverige kommer ifrån länder där andra
15 värderingar än de som råder i Sverige är dominerande. Att kunna integreras kräver
16 således både vilja hos den enskilde och att tydliga krav ställs. Genom obligatorisk
17 samhällsintroduktion ska de som kommer till Sverige få kunskap om hur vårt samhälle
18 fungerar och vår värdegemenskap. Nyanlända utan arbete ska delta i obligatoriska
19 etableringsinsatser. Att inte delta i sådana obligatoriska moment ska leda till minskat
20 ekonomiskt stöd.

21
22 Exempel på det Sverige behöver mer av kan handla om alltifrån ett rikare statsceremoniellt
23 liv, likt andra länder, till större fokus och kunskap om det svenska kulturarvet, svensk klassisk
24 litteratur och svensk historia, till viktiga svenska värden som individens okränkbara frihet,
25 jämställdhet, att inte ligga andra till last, allemansrätt, förtroende för myndigheter och
26 konsensussträvan.

27
28 Vi kan aldrig tolerera att någon använder religion eller kultur för att rättfärdiga förtryck av
29 kvinnor, hbtqi-personer eller minoritetsgrupper. Ingen ska behöva utsättas för hedersrelaterat
30 våld eller förtryck. Samhällsaktörer, såsom socialtjänsten och skolan, ska motverka alla
31 former av förtryck och diskriminering.

32
33 Förskolan och skolan har viktiga roller för att lära barn svenska och demokratiska värderingar.
34 Därför bör förskolan vara obligatorisk. För att öka förutsättningarna för en god integration
35 behöver personalen i förskola och skola ha goda kunskaper i svenska och vara lämpliga för
36 rollen.

37
38 För vuxna är ofta nyckeln till integration att lära sig svenska och komma i arbete. Ett
39 begränsat välfärdssystem med ett bidragstak minskar risken att välfärdssystemet skapar
40 inlåsnings effekter och därmed utgör ett hinder för integration. Genom kvalificering till
41 välfärden via arbete höjs statusen och legitimiteten för välfärdssystemet.

42
43
44 Det finns många potentiella verktyg för integration, såväl initiativ från det offentliga som från
45 civilsamhället. Offentligt stöd för att stärka integrationen ska riktas till organisationer som
46 arbetar för aktiviteter där ungdomar och vuxna från olika kulturer kan mötas. Sådana möten
47 kan vara gynnsamma för att bygga en förståelse över kulturella gränser, och på så sätt främja
48 integration.

Hållbar migrationspolitik

Migrationen fungerade länge till Sverige, men våra system var illa anpassade till en situation då många kom samtidigt. Därför behöver migrationspolitiken läggas om för att både kunna ge tillräckligt stöd för att integreras åt de människor som redan har kommit till Sverige, och samtidigt göra migrationen förutsebar och hanterbar över tid. Migrationen ska vara anpassad efter Sveriges förmåga att integrera de människor som kommer hit.

Vår utgångspunkt är att människor ska kunna få skydd i sitt närområde i första hand, och att stöd ska riktas dit. Merparten av människorna som är på flykt runt om i världen befinner sig i sina hemländer eller i dess närområden. Vi behöver därför inrikta migrationspolitiken mot att genom handel och bistånd stödja andra länder och hjälpa människor i flyktingläger i krigens och katastrofernas närområden. På så sätt tar vi ansvar för att hjälpa fler människor och minska migrationsbehoven.

Dagens asylsystem tillkom efter andra världskriget. Det formades i en annan tid, och är inte utformat för att möta dagens migration. Då var utmaningen att garantera asyl för de som flydde från krig och förföljelse, medan många i dag migrerar av ekonomiska skäl. På sikt vore en övergång till ett helt kvotbaserat asylsystem mer humant.

För att ett kvotbaserat system ska vara ändamålsenligt utformat kan det finnas behov av att se över de internationella och europeiska regelverken. Regelverken ska vara ändamålsenliga för att upprätthålla den reglerade invandringen. Att förebygga och agera mot fusk och missbruk är viktigt för regelverkens legitimitet.

Skyddet för asylsökande i Sverige ska vara tillfälligt och i enlighet med miniminivån som följer av EU-rätten och de bindande internationella regler som Sverige åtagit sig att följa. När skyddsbehov inte längre föreligger ska den som fått skydd i Sverige återvända till sitt hemland.

Det är vanligt att familjerelationer uppstår över landsgränser. Men förutsättningen för att kunna invandra som familjemedlem till Sverige är att det finns garanti för ens försörjning, så att det inte leder till för stora ekonomiska kostnader för det offentliga. Möjligheten till familjeåterförening ska vara beroende av krav på försörjning.

Välfungerande mottagande

Sverige ska ha ett fungerande flyktingmottagande. Integrationen hänger på att kommuner har tillräckliga resurser för att ge nyanlända det stöd de behöver för att integreras. De som beviljas asyl ska fördelas utifrån kommunernas förmåga att integrera dem.

De som beviljas asyl ska få goda möjligheter att integreras i det svenska samhället, men också mötas av en förväntan att integreras genom tydliga krav. Ett uppehållstillstånd i Sverige medför såväl rättigheter som skyldigheter. Rättigheterna ska erhållas successivt i takt med att en person integreras och bidrar till det svenska samhället genom att arbeta.

Många människor som söker sig till Sverige väljer att dra sig undan från samhället, och leva i Sverige utan myndigheternas vetskap. Det kan handla om människor som tar sig till Sverige olagligen, eller om personer som stannar kvar efter att deras rätt att vistas i Sverige har löpt ut. Det skapar ett skuggsamhälle, där människor ofta lever i rättslöshet och utnyttjas. Staten behöver därför återta kontrollen över vilka människor som befinner sig i Sverige

1 Människor som saknar giltigt tillstånd att vistas i Sverige ska utan fördröjning lämna landet.
2 För att värna förtroendet för det svenska välfärdssystemet ska de som inte har rätt att vistas
3 i Sverige som huvudregel inte ta del av den svenska välfärden. Personer med uppehålls-
4 tillstånd som begår brott eller som försörjer sig på ett ohederligt sätt, ska kunna förlora rätten
5 att vistas i Sverige och utvisas.

6
7 Verktygen för att säkerställa att de som inte har rätt att vistas i Sverige lämnar landet
8 behöver utökas. Det handlar om både nationella verktyg och internationella samarbeten.
9 Många personer kan inte utvisas för att deras hemländer vägrar ta emot dem. Vi vill se över
10 möjligheten att verkställa utvisningar även i de fallen, särskilt när det gäller personer som ska
11 utvisas för att de har begått allvarliga brott. Länder som inte vill ta emot sina medborgare ska
12 inte heller motta svenskt bistånd.

13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

Ett starkt Europasamarbete

”Den ödesgemenskap som vi delar med våra europeiska grannländer är inte bara grunden för vårt medlemskap i EU. Det bör även vara ett skäl till ett större och starkare engagemang i det europeiska samarbetets utveckling och framtid. Vårt inflytande i unionen är en konsekvens av vårt engagemang för och förmåga att samarbeta och bygga allianser med likasinnade.”

Moderaternas idéprogram Frihet och ansvar, s. 57

För ett starkt och enat Europa

Sverige är ett förhållandevis litet land. Internationellt kan vi ensamma inte konkurrera med stora länder, men tillsammans med andra länder kan vi det. I Europa är EU det mest inflytelserika samarbetet där Sverige kan vara med och påverka.

Medlemskapet i EU gör Sverige till ett rikare och starkare land. På ett grundläggande plan är unionen avgörande för fred, stabilitet och välbefinnande i Europa. EU-medlemskapet har inneburit att svenskar fått möjlighet att röra sig fritt i Europa för att arbeta och studera. Varor och tjänster kan säljas över gränserna, utan tullar och regleringar. Därigenom har EU-medlemskapet gjort Sverige rikare, och fört Sverige närmare övriga Europa.

EU är Sveriges huvudsakliga arena för att verka för starkare demokratier och ökad respekt för de mänskliga rättigheterna globalt. Men EU-samarbetet är inte bara en plattform, utan medlemsstaterna utgör tillsammans en global utrikes- och säkerhetspolitisk aktör, när de talar med en röst. Det ger Sverige möjlighet att påverka omvärlden och främja våra intressen globalt på ett sätt som vi inte har på egen hand.

Många frågor kräver gemensamma lösningar. Genom EU har Sverige en stor möjlighet att minska utsläppen på europeisk och på global nivå. Kriminalitet är ofta gränsöverskridande, och Sverige behöver samarbeta med andra länder för att kunna motverka den. Europeisk säkerhet kräver samarbete mellan likasinnade länder, och det är i samverkan med andra som vi kan freda oss från yttre och inre hot. Europeisk konkurrenskraft är beroende av en stark europeisk marknad, där nya företag kan etablera sig och växa. Ett starkt Europasamarbete med fokus på rätt saker kan möta de utmaningarna.

Vi vill att Sverige ska vara en kraft för ett enat Europa, så att vi även framöver kan lösa gränsöverskridande problem tillsammans och stärka vårt inflytande i omvärlden. EU:s viktigaste uppgift förblir att säkra fred och välbefinnande på den europeiska kontinenten.

Grunden för Europasamarbetet

EU är en värdegemenskap. Rättsstatsprincipen är demokratins hörnsten och det fundament som hela EU-samarbetet vilar på. Den omfattar rättvisa och fria val, rättsväsendets oberoende, öppenhet i den offentliga förvaltningen, oberoende medier, ett levande civilsamhälle och förkastande av alla former av korruption. Att rättsstatsprincipen respekteras i hela EU är centralt för att samarbetet ska fungera och för att invånarnas rättigheter ska garanteras. Det är en icke-förhandlingsbar del av EU-samarbetet. EU ska ha de verktyg som krävs för att ha förmåga att upprätthålla den principen.

1 Moderaterna har en viktig roll att fylla som ett EU-positivt parti med internationell utblick,
2 men också ett som värnar nationella kompetenser. Subsidiaritetsprincipen, det vill säga att
3 beslut ska fattas så nära medborgarna som möjligt, är grundläggande i EU-politiken. Det
4 betyder att EU:s fokus först och främst ska ligga på att lösa problem som medlemsländerna
5 inte kan hantera på egen hand och i frågor där det finns ett tydligt mervärde av gemensamt
6 agerande, till exempel handel, klimat och miljö, konkurrenskraft, migration och säkerhet.

7
8 Subsidiaritetsprincipen är även viktig i demokratiskt hänseende. I och med den stora politiska
9 och kulturella mångfalden i Europa är inte alltid ökad centralisering effektiv eller lämplig. Den
10 mångfalden är i grund och botten en styrka för Europa.

11
12 Att EU-lagstiftning som huvudregel har företräde framför nationell lagstiftning
13 bör leda till försiktighet. Det gäller särskilt på politikområden där behovet av
14 gränsöverskridande lösningar inte är självklara. Sverige ska implementera de regler som
15 krävs av EU-medlemskapet, men ska inte gå längre än vad som är nödvändigt genom
16 överimplementering. Samtidigt finns stora fördelar med att fördjupa samarbetet på flera
17 områden, till exempel genom fler gemensamma klimatåtgärder och genom att stärka den
18 inre marknaden och riva handelshinder.

19
20 EU:s budget ska prioritera områden där det finns ett tydligt mervärde av att de hanteras
21 på europeisk nivå. Stor omfördelning av resurser för att stötta medlemsstaterna i att sköta
22 nationella uppgifter ska inte ligga i fokus. Budgeten ska finansieras på ett ansvarsfullt sätt
23 och genom medlemsstaternas godkännande. EU ska huvudsakligen finansieras genom
24 medlemsavgifter från medlemsstaterna.

25 26 **Europeisk tillväxt och konkurrenskraft**

27
28 EU:s och medlemsstaternas välstånd och inflytande i omvärlden är avhängiga konkurrens-
29 kraften. Moderaternas uppgift att driva på för att EU orkar hålla fokus på att främja tillväxt än
30 viktigare. Målet är att Europa ska bli världens mest tillväxtvänliga världsdela.

31
32 Den inre marknaden är EU:s största tillgång och motorn för EU:s konkurrenskraft. Fördjupning
33 av den inre marknaden är en av de mest kostnadseffektiva åtgärderna för att stärka
34 produktiviteten, och därför behöver hinder för en fungerande inre marknad rivas. EU bör
35 leda utvecklingen för en frihandelsvänlig värld med öppna marknader genom att etablera
36 ambitiösa frihandelsavtal med länder från världens alla delar. Handelsdiversifiering är av stor
37 vikt ur säkerhetssynpunkt då det kan minska strategiska beroenden. Internationell handel är
38 ett av EU:s mest effektiva och kraftfulla verktyg för att påverka omvärlden.

39
40 EU bör systematiskt arbeta med att fokusera på de grundläggande faktorer som bygger
41 långsiktig konkurrenskraft och tillväxt. Ofta handlar det om att åtgärda sådant som
42 utgör hinder för produktivitet, såsom onödiga regler, osäker energiförsörjning, långa
43 tillståndsprocesser, bristande gränsöverskridande infrastruktur och fragmenterade
44 kapitalmarknader. I de frågorna har medlemsstaterna en särskilt stor uppgift

45
46 Det är handeln med andra länder som skapar välstånd. Det är det effektivaste sättet att på
47 lång sikt lyfta de minst utvecklade länderna ur fattigdom. Genom handeln är Sverige en stor
48 vinnare på EU-samarbetet och det är av stor vikt att vi värnar den fria handeln inom unionen.
49 Öppenheten för handel och utbyte med andra länder ska alltid ligga till grund för den
50 ekonomiska politik vi företräder i Sverige, Europa och omvärlden.

1 **EU som en geopolitisk aktör**

2
3 När demokratin i världen är på tillbakagång eller satt under press behöver EU använda sina
4 ekonomiska och politiska muskler för att påverka globalt, i försvaret av en regelbaserad
5 världsordning och en öppen global ekonomi.

6
7 EU bör eftersträva att stärka sin förmåga att i relation till omvärlden självständigt kunna
8 fatta beslut och stå upp för sina intressen och värderingar. I arbetet med att stärka
9 EU:s motståndskraft och geopolitiska styrka bör EU inte vända sig inåt och hemfalla åt
10 protektionism. Tvärtom bör EU samarbeta med andra internationella partners när det är möjligt,
11 men samtidigt inte förlita sig på att den vägen alltid är framkomlig. Öppenhet mot omvärlden
12 har varit och är helt grundläggande för Sveriges och Europas välstånd. Den transatlantiska
13 länken är fundamental för Europas säkerhet, strategiska kapacitet och motståndskraft.

14
15 EU:s internationella utvecklingsarbete bör ha ett tydligt fokus på ömsesidigt gynnsamma
16 partnerskap. Biståndet bör vara i överensstämmelse med EU:s strategiska och geopolitiska
17 intressen. I det arbetet behövs även en tydlig involvering av det privata näringslivet, som i sin
18 tur får möjlighet att ta sig in på nya växande marknader.

19
20 De europeiska länderna behöver ta sitt ansvar för Europas säkerhet. Dels genom
21 tillräckliga nationella försvarsbudgetar, dels genom ett fördjupat europeiskt säkerhets- och
22 försvarssamarbete. På så sätt stärks även Natos och EU-ländernas samlade förmågor.

23
24 EU:s partnerskap med Nato bör fortsätta att utvecklas med en stark europeisk pelare
25 i försvarsalliansen. Nato och EU har olika roller att spela för Europas säkerhet, men EU
26 kan komplettera Nato på flera områden genom att fokusera på sina komparativa fördelar,
27 såsom möjligheten till gemensam lagstiftning och styrkan i den inre marknaden. EU ska av
28 omvärlden uppfattas som en värdefull global säkerhetspartner.

29 **Migration till EU**

30
31 I det europeiska samarbetet är den fria rörligheten en grundpelare för ett öppet och fritt
32 Europa. Det skapar ett värdefullt utbyte över landsgränser som främjar näringsliv och handel.
33 Det främjar även en ökad europeisk sammanhållning när människor fritt kan resa, studera
34 och arbeta i olika länder.

35
36
37 Att få ordning på invandringen till Sverige och EU samt upprätthålla EU:s yttre gränser är
38 nödvändigt för att värna den fria rörligheten inom unionen. Migrationen till Europa kommer
39 sannolikt att vara hög under överskådlig tid. Det är avgörande att EU:s migrationspolitik
40 utformas på ett sådant sätt att den kan hantera stora migrationsströmmar.

41
42 EU:s migrationspakt behöver följas med fler EU-gemensamma åtgärder, inklusive
43 samarbeten med tredjeländer. Fungerande samarbeten med länder utanför EU är
44 grundläggande i EU:s migrationspolitik, inte minst för att bekämpa människosmugglingen.
45 Sverige bör verka för att EU ska använda sitt politiska inflytande och dragningskraft i
46 utvecklings- och handelspolitiken för att hävda sina intressen gällande migration.

47
48 Sverige är en kunskaps- och forskarnation som behöver högkvalificerad kompetens från
49 såväl EU som tredje land. Därför ska Sverige vara ett attraktivt land för högkvalificerad
50 arbetskraft och talanger från andra europeiska länder och från övriga världen.

Framtidens europasamarbete

EU ska vara välkomnande för länder i Europa som vill ansluta sig. Stödet för Ukrainas EU-medlemskap är särskilt viktigt för vår gemensamma säkerhet. Processen för att bli EU-medlem ska vara meritbaserad med ett genomgående fokus på krav vad gäller demokrati och rättsstatlighet. En större utvidgning förutsätter samtidigt att också EU är redo att ta emot nya medlemmar. Det handlar bland annat om att säkerställa att politikens innehåll svarar mot EU:s långsiktiga strategiska prioriteringar, inte minst vad gäller budgetintensiva politikområden som jordbruks- och regionalpolitiken.

Det är viktigt att EU fortsatt är kapabelt att fatta beslut och nå enighet i centrala frågor. Beslutsfattande inom EU bör ske med kvalificerad majoritet inom delar av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, exempelvis vad gäller sanktioner, mänskliga rättigheter och civila insatser. Därtill måste EU ha tillräckliga verktyg för att värna och upprätthålla rättsstatens principer i hela EU.

Genom att agera tillsammans med EU:s 27 medlemsländer har vi möjlighet att påverka omvärlden och främja svenska intressen globalt på ett sätt som vi inte kan göra enskilt. EU är Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska plattform. Vi måste arbeta målmedvetet för att maximera genomslaget för svenska intressen i EU. En viktig grund för Sveriges möjligheter att påverka EU:s utveckling och ställningstaganden är vår förmåga att forma koalitioner med likasinnade länder. Den nordisk-baltiska kretsen (NB8) är av särskild vikt och samarbetet bör intensifieras.

Sveriges röst i världen

“Sverige ska fortsätta att tillsammans med likasinnade nationer bygga de politiska, ekonomiska och militära samarbeten som värnar de värden som vi delar med andra. EU-samarbetet är kärnan i Sveriges ekonomiska och politiska internationella engagemang och Moderaterna förespråkar ett starkt och fördjupat samarbete mellan suveräna europeiska nationer. Genom FN-systemet är vi del av den folkrätt som värnar vår suveränitet och självbestämmande som stat, men också av det regelbaserade systemet för handel och de samarbeten som söker globala lösningar på globala problem som till exempel en pandemi.”

Moderaternas idéprogram, Frihet och ansvar s. 56

Värna svenska intressen

Sverige ska vara en aktiv röst i världen för svenska intressen och värderingar. Vi i Sverige har ett ansvar att stå upp för frihet, demokrati, ekonomiskt välstånd, mänskliga rättigheter, jämställdhet, rättsstatliga principer och fred. Sveriges utrikespolitik ska utgå från de värdena.

Utrikespolitiken spelar en självklar roll för att främja vår säkerhet. Eftersom den internationella arenan saknar våldsmonopol och ytterst är laglös, främjas den av en stark, regelbaserad världsordning som befästs genom dessa relationer och organisationer. Att Sverige är ett förhållandevis litet land innebär också att vårt förtroendekapital är en av våra absolut mest värdefulla tillgångar inom utrikespolitiken.

Världen präglas numera av en multipolär världsordning. På många sätt gör den utvecklingen att världspolitiken blir mindre förutsägbar och mer osäker, inte minst då globaliseringen och digitaliseringen samtidigt gjort oss allt mer beroende av varandra. Sveriges utrikespolitik ska utgå ifrån svenska intressen. I arbetet med att tillvarata dessa intressen ska våra gemensamma värderingar om mänskliga fri- och rättigheter, demokrati, rättsstat samt marknadsekonomi alltid vara vägledande.

Det allra mest grundläggande intresset för Sverige är landets och befolkningens säkerhet. För detta är handlingsfrihet och självständighet grundbultar, likaså den svenska demokratin. Vi ska säkra vårt sätt att leva och att vara, samtidigt som vi står upp för våra värderingar runtom i världen.

Säkrare Sverige i en orolig omvärld

Under det senaste decenniet har världen blivit osäkrare. Terrorism, ryska aggressioner, ökade spänningar i Asien och konflikter i Mellanöstern som eskalerat är några exempel på hur säkerhetsläget försämrats. Sverige behöver ha förutsättningar för att möta den utvecklingen.

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har blivit definierande för svensk utrikes- och säkerhetspolitik, och kommer att fortsätta vara det för en mycket lång tid framöver. Ukrainas säkerhet är av stor betydelse för Europas frihet. Vi vill verka för ett fortsatt omfattande stöd till Ukraina, både militärt och humanitärt, så länge det behövs för att Ukraina ska segra. Sverige ska vara drivande i att stödja Ukrainas återuppbyggnad och återhämtning från kriget, så länge stödet behövs.

1 Ryssland har utvecklats till en hård och aggressiv diktatur som inte tvekar för att använda
2 dödligt våld och hot om kärnvapen för att nå sina mål om ökad territoriell kontroll över
3 andra suveräna stater. Under lång tid har Ryssland agerat med militära enheter i Sveriges
4 närområde. Ryssland utgör det mest akuta hotet mot svensk säkerhet under överskådlig tid.

5
6 Sverige geografiska läge innebär att landet är nödvändigt som transitland för Nato-styrkor
7 vid ett eventuellt angrepp mot Baltikum eller mot Finland. Som medlem i Nato ska Sverige
8 leva upp till sina åtaganden enligt Nato:s fördrag, och verka för att Nato-länderna har den
9 tillgång till svenskt territorium som krävs för säkerheten i regionen.

10
11 Närheten till Arktis har också stor betydelse. I takt med att klimatförändringarna ökar,
12 kommer havspassager norr om Sverige bli strategiskt viktigare när isarna smälter. Det öppnar
13 både för nya möjligheter och potentiella hot. Sverige ska samarbeta med de andra nordiska
14 länderna och med våra allierade i Nato för att garantera säkerheten i Arktis-regionen.

15
16 Spänningarna i den indopacifiska regionen har ökat under lång tid och en konflikt där kan få
17 omfattande konsekvenser för hela världen. Det är därför viktigt att demokratierna i Europa
18 och Stilla havet samarbetar tillsammans med USA och Kanada för att minska spänningarna
19 och återupprätta en internationell rättsordning.

20 21 **En frihetlig utrikespolitik**

22
23 Sverige ska föra en frihetlig utrikespolitik som tar utgångspunkt i svenska intressen och
24 värderingar. Den centrala uppgiften är att värna om Sveriges säkerhet, frihet, demokrati och
25 självständighet. Varje land har rätt att försvara sig självt.

26
27 Globalisering, mobilitet och teknologiska framsteg har gjort världen mindre och mer
28 sammanlänkad än någonsin tidigare. Vad som händer i Stilla havet, Sydkinesiska havet eller
29 Mellanöstern kommer därför med stor sannolikhet också få direkta konsekvenser för Sverige.

30
31 Våra möjligheter att utöva inflytande i utrikespolitiken stärks när vi samarbetar med andra,
32 framför allt med de länder som ligger oss närmast i Norden och Baltikum, men också med
33 andra likasinnade länder runtom i världen. Det nordisk-baltiska samarbetet ska fortsätta att
34 fördjupas. Det är en grupp länder som är likasinnade i många frågor och som delar djupa
35 historiska, kulturella, folkliga och ekonomiska band. Tillsammans ska vi ta ett betydande
36 ansvar för säkerhet och stabilitet i vårt närområde, men också bidra till säkerheten regionalt
37 och globalt.

38 39 **En regelbaserad världsordning**

40
41 FN-stadgan är ett fundament för den regelbaserade världsordningen och det är ett svenskt
42 intresse att den värnas och respekteras. FN spelar alltså en viktig roll i arbetet med
43 globala frågor. I och med att världen ständigt förändras måste FN vara en organisation som
44 har förmågan att både anpassa sig och att vara den mellanstatliga organisation som leder
45 förändringen.

46
47 Utöver Sveriges FN-engagemang är det viktigt att Sverige fortsätter bejaka sina bilaterala
48 relationer. Sverige ska vara proaktiv och uppmärksamma de förändringar som hela tiden sker
49 i olika världsdelar med särskilt fokus där tillväxtmarknaderna finns. Det bidrar till att stärka
50 svensk säkerhet och välfärd. Ytterligare en anledning till det är att Sverige måste motverka

1 försök från auktoritära stater att vinna ökat inflytande i dessa områden, vilket annars leder till
2 undergrävande av etablerade internationella regler och normer.

3
4 Klimatförändringarna är en global fråga. Sverige gör mycket för klimatet, men vi kan göra mer
5 genom att engagera oss där utmaningarna och utsläppen är störst. Sverige ska därför vara
6 aktiv vad gäller att lyfta klimatpolitiken i internationella sammanhang.

7
8 Ensidiga beroenden kan innebära sårbarheter, särskilt när det handlar om beroenden av
9 länder som ligger långt ifrån oss värderingsmässigt. Sådana sårbarheter kan gå ut över vår
10 säkerhet och utnyttjas av tredjeland till att utöva påtryckningar och hot samt kan undergräva
11 vår motståndskraft och därmed vårt handlingsutrymme.

13 **Bistånd och internationell handel**

14
15 Utgångspunkten för bistånd bör vara att varje land av egen kraft ska kunna skapa tillväxt
16 för att nå hållbar ekonomisk utveckling. Svenskt bistånd ska därför inte bidra till att låsa fast
17 länder i ett beroende som slår undan benen för den strävan. Biståndet ska utgå från svenska
18 intressen och följa principerna för svensk utrikespolitik.

19
20 Den humanitära delen av biståndet som svarar upp mot alla människors lika värde och
21 värdighet så som den är stadgad i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och i EU:s
22 stadga om de grundläggande rättigheterna, utgör principer som inte får svikas. Därför ska
23 det humanitära biståndet vara omfattande.

24
25 Det bilaterala utvecklingsbiståndet ska tydligt villkoras med krav på demokratiska och
26 rättsstatliga reformer. Det är varje lands och varje regerings uppgift att själva sörja för sin
27 befolkning och sträva efter att förbättra levnadsvillkoren för densamma. Stater som går i fel
28 riktning och som inte lever upp till mänskliga rättigheter och internationella åtaganden ska
29 inte få del av svenska skattepengar.

30
31 Det fortsatta stödet till Ukraina är en av våra viktigaste prioriteringar. Sverige ska vara
32 pådrivande för att EU tar ett stort ansvar för Ukrainas uppbyggnad och att den processen
33 tydligt kopplas till att landet kan upptas som medlem i EU. Att stödja Ukraina är vårt sätt att
34 stå upp för varje lands rätt till självbestämmande, och ta ansvar för europeisk säkerhet. Det
35 arbetet ska fortsätta, oavsett hur länge kriget pågår.

36
37 Synergien mellan handel och bistånd är viktig för att nå hållbara resultat. Därför ska en större
38 del av utvecklingsbiståndet orienteras mot mottagarländernas näringsliv för att bidra till
39 jobbskapande inom områden som grön ekonomisk tillväxt, hälsa och utbildning. För att
40 ytterligare bidra till det ska Sverige kontinuerligt arbeta för att riva gränshinder och slutandet
41 av fler frihandelsavtal. Biståndet ska även användas för att motverka korruption.

42
43 Utvecklingsbiståndet ska i hög grad användas för att motverka det skadliga geopolitiska
44 inflytande som auktoritära stater som Kina och Ryssland har. Kina agerar på ett sätt som
45 syftar till att kraftigt öka utvecklingsländernas skuldsättning till en ohållbar nivå genom olika
46 typer av lån, samtidigt som man kräver eftergift i form av politiskt inflytande. Europa behöver
47 därför kunna erbjuda en annan väg. Det är därför avgörande att biståndet i allt högre grad
48 koordineras på nordisk- och EU-nivå för att det ska få önskvärt genomslag.

Säkrare Sverige

”Vi bygger vår säkerhet tillsammans med andra – genom nordiska, europeiska och transatlantiska samarbeten. Sverige ska vara fullvärdig medlem i såväl EU som Nato. Men grunden i vår försvarsförmåga måste vara svensk, inte minst för att vi ska kunna bidra till säkerheten i vårt närområde. Sverige måste kunna hålla gränsen”

Moderaternas idéprogram, Frihet och ansvar, s. 33

Det militära försvaret

Försvarets viktigaste uppgift är skydda människor i Sverige, och försvara friheten och demokratin. Moderaterna ska vara en garant för att Sverige upprätthåller en god beredskap och förmåga inom både det militära och det civila försvaret. Vi i Sverige måste ha en beredskap för allt från mindre omfattande kriser till att möta ett fullskaligt angrepp från främmande makt. De scenarion som kan få de allvarligaste konsekvenserna ska därför vara styrande för försvarets storlek och förmåga.

Vi vill undanröja de byråkratiska hindren för en utveckling av totalförsvaret. Vi bygger samtidigt ett trovärdigt totalförsvaret, rustat för att ge Sverige de bästa förutsättningarna för att kunna värna vår frihet och tillsammans med våra allierade stå upp mot globala hot.

Alla delar i Försvarsmakten ska fylla en funktion i krigsorganisationen och vara optimerade. Innovationer ska tas tillvara inom försvaret. Försvarsmakten ska därmed lättare kunna använda sig av ny teknik i försvaret av Sverige.

Försvarets personal ska ha goda arbetsvillkor och tillgång till modern utrustning och materiel. Det ska alltid vara attraktivt att hänge sig åt att försvara Sverige. Sverige ska ha en väl fungerande personalförsörjning med god möjlighet till snabb mobilisering. Därför behövs en god planeringsförmåga, såväl på nationell, kommunal och regional nivå. En viktig del av totalförsvarets personalförsörjning är civilplikten, som utgör ett naturligt komplement till värnplikten.

Sverige har en lång tradition av en hög försvarsvilja. Det utgör en viktig grund för försvaret att bygga vidare på. Försvarsviljan är beroende av enskilda människors mod och hängivenhet. Människor bör ges möjlighet att bidra till ett starkare och mer motståndskraftigt totalförsvaret.

Hybridhot

Krigsföringen har förändrats över tid och under 2000-talet har hybrid krigsföring blivit vanligare. Hot är inte enbart militära, utan kan handla om att påverka eller sabotera viktiga samhällsfunktioner i syfte att destabilisera ett land. Det handlar exempelvis om desinformation, informationspåverkan, ekonomiska åtgärder, cyberangrepp, illegal underrättelseinhämtning och fysiskt sabotage.

Sverige behöver ha en stark beredskap mot den typen av hybridhot. Det kräver i sin tur en sammanhållen och utvecklad koordineringsförmåga på alla nivåer i samhället. Det är centralt att tidigt kunna se och bemöta hoten i tid. Sverige måste ha förmåga att kunna skydda kritisk infrastruktur. Det gäller även undervattensinfrastruktur, exempelvis elledningar och

1 telekommunikation. Därför ska Sverige ska ha en robust underrättelse- och signal-
2 spaningsförmåga. Möjligheter till övervakning och underrättelseinhämtning kan vara
3 avgörande för skydda Sveriges säkerhet mot främmande makt. Det ska finnas en tydlig
4 nationell ansvarsfördelning mellan myndigheter och samarbete med privata företag som
5 ett fördjupat internationellt samarbete mellan länder för att skydda infrastruktur som har
6 påverkan över gränserna.

8 **Stark försvarsindustri**

9 Sverige ska ha en försvarsindustri i världsklass med kapacitet att både producera
10 högteknologiska system som mer mängdproducerad och kostnadseffektiv materiel. Staten
11 ska även vara förberedd att göra strategiska satsningar för att stödja försvarsindustrin
12 i utvecklingen av sin verksamhet, så att försvarsföretag kan nå ut globalt. Sverige bör
13 eftersträva att fler försörjningskedjor kommer på plats i Europa och att den europeiska
14 försvarsindustrins kapacitet är hög.

15
16
17 Den tekniska utvecklingen i världen påverkar utrikes- och säkerhetspolitiken både positivt
18 och negativt. Ny teknik som artificiell intelligens, miniatyriserade satelliter och kvantteknik får
19 en större roll. Sverige ska fortsatt vara världsledande inom flera teknikområden och bedriva
20 en aktiv teknikdiplomati som befäster den ställningen.

21
22 Rymden får en allt större roll, samtidigt som Sveriges geostrategiska läge och förmåga
23 på rymdområdet ger oss unika möjligheter. Rymdbasen Esrange är en strategisk resurs
24 som stärker Natos och EU:s tillträde till rymden. Det är också den enda rymdbasen inom
25 kontinentala EU och bidrar därmed till vår egen och våra partners forskning, utveckling
26 och säkerhet. Sverige ska därför utveckla sin rymdindustri, bygga strategiska samarbeten
27 med partnerländer och verka för globalt accepterade normer och regler för ansvarsfullt
28 uppträdande i rymden.

29 **Informations- och cybersäkerhet**

30
31
32 Cyberhoten mot Sverige och svenska intressen är omfattande. Förmågan att hantera de
33 allvarigaste riskerna i cyberdomänen är en grundläggande statlig uppgift och en avgörande
34 förutsättning för Sveriges motståndskraft.

35
36 Informations- och cybersäkerhet är en central byggsten i det civila försvaret. Sverige ska
37 vara ett ledande land inom cybersäkerhet, för att kunna möta olika typer av hot. Förstärkt
38 cybersäkerhet och skydd av samhällsviktig verksamhet ska prioriteras. Samarbetet mellan
39 stat och näringsliv behöver fördjupas. Cybersäkerhetsnivån i offentlig sektor ska vara hög för
40 att freda offentliga kärnfunktioner från angrepp.

41
42 Sverige ska vara en pålitlig internationell partner och en pionjär inom teknisk innovation och
43 utveckling. Vi ska dra nytta av den senaste tillgängliga tekniken med bland annat AI. Arbetet
44 ska utföras i samarbete mellan offentlig sektor, näringsliv, akademi och civilsamhälle. Krafttag
45 ska tas mot statsstödda aktörer för att motverka cyberspionage och andra allvarliga cyberhot
46 genom att driva de frågorna internationellt.

47
48 Samhällets gemensamma förmåga att upptäcka och stå emot otillbörlig
49 informationspåverkan som riktas mot Sverige från främmande makter ska vara starkt. Det
50 psykologiska försvaret ska vara motståndskraftigt och uthålligt. Kunskapsnivån hos

1 allmänheten behöver vara hög för att på bred front minska mottagligheten för exempelvis
2 påverkanskampanjer.

4 **Uppbyggandet av ett starkt civilt försvar**

6 Sveriges förmåga att stå emot krig eller kris vilar på enskilda människors insatser. Vi har alla
7 ett ansvar för varandra. Beredskapen bygger på att varje människa som kan bidra också ges
8 förutsättningar för att bidra till Sveriges försvarsförmåga.

10 Det civila försvaret omfattar hela samhället och utgörs av den samlade motståndskraften vid
11 krig. Det civila försvaret är en förutsättning för att det militära försvaret ska kunna fullgöra sin
12 huvuduppgift, att försvara Sverige och allierade mot ett väpnat angrepp. Investeringar för att
13 utveckla och stärka det civila försvaret ska stå i proportion till försvarsutgifterna, och kräver
14 en stabil långsiktig finansiering.

16 En robust försörjningsberedskap är en förutsättning för att samhället ska kunna fungera
17 i händelse av kris, höjd beredskap och ytterst krig. För detta krävs nationell samordning,
18 privat-offentlig samverkan, förutsättningar för produktionsomställning, upprättandet av
19 en ändamålsenlig beredskapslagring samt säkerställandet av hållbara försörjningskedjor.
20 Sverige behöver även en strategi för försörjning av livsmedel i händelse av krig eller kris som
21 påverkar globala handelskedjor.

23 För att bygga upp det civila försvaret krävs att hela samhället mobiliseras. Stärkt privat-
24 offentlig samverkan är en förutsättning för säkra finansieringen för att stärka Sveriges civila
25 försvar. Mot bakgrund av det allvarliga säkerhetspolitiska läget måste förberedelserna,
26 beredskapen och förmågan inom det civila försvaret öka skyndsamt, parallellt med att det
27 långsiktiga uppbyggnadsarbetet fortgår.

29 **Säkrare Sverige i Nato**

31 Sveriges försvar bygger på en trovärdig avskräckningsförmåga som utgår från vårt
32 medlemskap i Nato. Genom avskräckning upprätthåller vi stabilitet och fred. Sverige ska
33 ta ett stort ansvar inom Nato och vara en röst för ett kraftfullt kollektivt försvar. För att vara
34 en sådan kraft måste Sverige ligga i framkant när det kommer till satsningar på totalförsvar,
35 underrättelse och innovation. Sverige bör på olika sätt bidra till att stärka förmågorna i Nato.

37 Det ska råda en rimlig bördefördelning mellan Europa och USA i försvarsfrågorna, där USA
38 under en längre tid allokerat stora resurser till försvaret av Europa. Europa behöver axla en
39 större roll och Sverige bör vara en ledande röst för ett utökat europeiskt ansvar. Sverige
40 behöver söka partnerskap med likasinnade länder och samtidigt upprätthålla en stabil
41 säkerhetspolitisk relation med andra strategiskt viktiga nationer.

43 Sveriges geografiska läge är viktigt för att bygga ett trovärdigt försvar runt Östersjön, och
44 för att Nato vid händelse av angrepp ska kunna bistå Baltikum och Finland med trupper och
45 materiel. Sverige ska ha förmåga att snabbt och effektivt kunna bistå allierade med resurser
46 och materiel.

Tryggare Sverige

"Samhällets grundläggande trygghet – manifesterad i ett robust totalförsvaret, ett starkt rättsväsende och en fungerande fysisk, ekonomisk och social infrastruktur – är ett oavvisligt statligt ansvar."

Moderaternas Idéprogram, Frihet och ansvar, s. 33

Ett tryggt land för alla

Sverige ska vara ett tryggt land för alla människor. Kriminalitet begränsar enskilda människors frihet. Den som utsätts för brott utsätts även för en kränkning som kan orsaka allvarliga men. Om brottsligheten tillåts breda ut sig, sprider den skräck och oro. Det i sin tur förmår människor att ändra sina beteenden. Vare sig det handlar om att inte vistas ute sent på kvällen, eller att inte lämna sin cykel vid ett cykelställ. Brottslighet begränsar människors frihet, även om de inte själva drabbas.

Det är rättsväsendet och i förlängningen våldsmonopolets uppgift att upprätthålla lag och ordning. Sverige ska ha ett rättsväsende präglad av rättssäkerhet, med en effektiv, välbemannad och rätt utrustad polis, ett åklagarväsende som snabbt och effektivt kan väcka åtal mot misstänkta brottslingar, en advokatkår som tillvaratar enskildas rätt, ett starkt skydd för personlig integritet och ett oberoende domstolsväsende som har förmågan att döma rättssäkert.

Utvecklingen av den utbredda grova organiserade brottsligheten i Sverige, med sprängningar och skjutningar, har medfört en ökad otrygghet. Oskyldiga drabbas gång på gång av urskillningslöst våld. På vissa ställen har kriminella nätverk infiltrerat myndigheter och näringsliv. Om den organiserade brottsligheten tillåts växa, riskerar den att skada förtroendet för det offentliga och undergräva samhällsviktiga institutioner. Att besegra den grova organiserade brottsligheten är därför en av vår tids viktigaste uppgifter.

Stärk brottsofferperspektivet

Brottsoffrens perspektiv ska tillvaratas. När straff inte motsvarar brottens allvar riskerar det att undergräva förtroendet för rättsstaten. Grova brott mot enskilda ska leda till stränga straff och kännbara skadestånd. Rättssystemet, skolan och socialtjänsten ska inskräpa enskildas ansvar för sina handlingar redan från unga år.

I Sverige har ett stort fokus legat på rehabilitering, men straff fyller flera funktioner. Rehabilitering är en viktig del, för att få kriminella att byta bana och att återintegreras i samhället. Likväl fungerar straff förebyggande. Den som inte är rehabiliterad riskerar att återfalla i brottslighet.

Ett långt fängelsestraff fungerar förebyggande, genom att hålla farliga individer inlåsta så att de inte kan begå fler brott. Straff har även en avskräckande funktion, och förhindrar många brott från att begås.

Straff ska stå i proportion till brottet. För brottsoffer, särskilt de som utsatts för vålds- och sexualbrott, är det viktigt att straffet markerar brottets allvar. Det ger både upprättelse och

1 en försäkran om att samhället står på den utsattes sida. En effektiv brottsbekämpning och
2 kännbara straff är avgörande för att återupprätta tryggheten i Sverige.

4 **Effektiv brottsbekämpning**

6 Den organiserade brottsligheten har ett alltför starkt fäste i Sverige. Barn används för att begå
7 brott och hamnar allt oftare i skottlinjen. Det grova, hänsynslösa våldet drabbar många. Runt
8 om i Sverige upplever människor en stor otrygghet, för sig själva, för sina familjer, sina vänner
9 och sina grannar. Föräldrar vill inte släppa ut sina barn på gården för att leka och andra avstår
10 en promenad eller joggingtur under kvällstid. Att bekämpa den organiserade brottsligheten är
11 en av vår tids viktigaste uppgifter.

13 Den organiserade brottsligheten som har fått fäste i Sverige kommer att ta lång tid
14 att bryta upp. För att trycka tillbaka den organiserade brottsligheten krävs ett starkt
15 brottsförebyggande arbete, hårda straff för brott i gängmiljö och omfattande befogenheter
16 och resurser för rättsväsendet. Gängkriminaliteten ska undergrävas genom att med träffsäkra
17 metoder minska brottsvinsterna, lagföra de kriminella och stoppa nyrekryteringen.

19 Sverige ska ha en effektiv lagstiftning mot brottslig samverkan, som försvårar deltagande i
20 kriminella nätverk. Vinsterna från brottslighet, såsom stölder, utpressningar, bedrägerier eller
21 narkotikaförsäljning ska kunna beslagtas och förverkas så att brottslighet inte lönar sig. En
22 annan viktig del i det arbetet är motverka välfärdsbrottslighet. Tillgången till vapen behöver
23 begränsas genom hårda straff för vapenbrott, varför gränsskyddet mot vapensmuggling
24 behöver vara effektivt. På så sätt försvåras den organiserade brottsligheten.

26 Polisen ska ha skarpa verktyg för att motverka brottslighet, till exempel genom
27 säkerhetszoner och zonförbud, så att kriminella ska kunna beläggas med restriktioner
28 för att förhindra att de begår nya brott. På så sätt kan torg, affärer och restauranger som
29 nyttjas för exempelvis drogförsäljning fredas från kriminell verksamhet. Polisen ska även ha
30 befogenheter att avlyssna och övervaka brottslig verksamhet, men sådana ingrepp ska alltid
31 följa av lag och vara proportionerliga till syftet för att freda den personliga integriteten.

33 En effektiv brottsbekämpning kräver samverkan mellan myndigheter, både lokalt och
34 nationellt. Att upptäcka och motarbeta brott kräver att polisen kan få tillgång till relevant
35 information, till exempel uppgifter om var kriminella uppehåller sig och om barn som riskerar
36 rekryteras till kriminella nätverk. På samma sätt behöver polisen ha möjlighet att dela
37 information om brottsmisstankar, särskilt om unga, till andra myndigheter i syfte att stärka det
38 brottsförebyggande arbetet.

40 **Straff som speglar brottets allvar**

42 För att brottsoffer ska ges upprättelse måste också straffet spegla brottets allvar. Personer
43 som bedöms utgöra en fara för samhället och som har en hög risk för att återfalla i
44 brottslighet, ska kunna dömas till livstids fängelse.

46 Behandling och återfallsförebyggande åtgärder är viktiga för att den som avtjänar
47 fängelsestraff ska inte återfalla i brott efter att straffet avtjänats. Det ska finnas krav om att
48 brottsdömda genomför behandling eller andra återfallsförebyggande åtgärder under tiden
49 man avtjänar sitt straff, särskilt vad gäller sexualbrott. Det kan ske genom att exempelvis
50 ställa krav på återfallsförebyggande behandling som en del av den villkorliga frigivningen.

1 Sexualbrott utgör ingående kränkningar av brottsoffers integritet. Straffen för sexualbrott
2 ska stå i proportion till brottens allvar och som huvudregel ska fängelsestraff dömas ut vid
3 allvarliga sexuella kränkningar. Den som döms för sexualbrott mot barn ska vid sidan av
4 fängelsestraff även genomgå obligatoriska vårdinsatser. Sexualbrott mot barn ska som regel
5 inte ha någon preskriptionstid, för att möjliggöra att sådana brott kan utredas även om de
6 upptäcks långt i efterhand.

7
8 Mäns våld mot kvinnor ska bekämpas med samma kraft som den organiserade
9 brottsligheten. Den som slår, hotar eller förföljer sin partner eller ex-partner ska kunna
10 beläggas med hårda restriktioner. Gärningsmän ska häktas och förbjudas från att vistas i
11 områden där den utsatte befinner sig, så att den utsatte i större utsträckning känner sig trygg
12 att röra sig fritt runt exempelvis sin bostad eller arbetsplats. Skyddade boenden ska finnas
13 som ett stöd för utsatta, men med effektiva restriktioner för gärningsmannen ska fler offer
14 kunna bo kvar i sin bostad.

15
16 Den typen av brottslighet som riktas mot att utnyttja människors välvilja och tillit ska
17 bekämpas med kraft. Särskilda äldrebrudbrott ska finnas med skärpta straff för brott som är
18 särskilt riktade mot äldre. Brott med hedersmotiv eller hatbrott ska likväl medföra hårdare
19 straff än i normalfallet.

20
21 Droghandeln är en vanlig väg in i kriminalitet för unga som rekryteras för att förvara och
22 sälja narkotika, och på så sätt skydda äldre gängmedlemmar från att straffas. Det är ett
23 hänsynslöst utnyttjande. Innehav och försäljning av narkotika ska vara kriminaliserat.
24 Vårdinsatser ska utdömas för att motverka narkotikamissbruk utan att stigmatisera
25 människor som missbrukar, samtidigt som försäljning, produktion och import av illegala
26 substanser ska ge kännbara fängelsestraff.

27
28 Brottslighet mot företag behöver motverkas. Företagare får sin egendom stulen eller
29 vandaliserad och anställda blir utsatta för hot och våld. När företag drar sig tillbaka från
30 områden förlorar hela samhället i längden, och riskerar att befästa segregation. Brott mot
31 företag är till stor skada för näringslivet, och försämrar företagsklimatet. Många människor
32 drabbas indirekt av det. Att bekämpa brott mot företag är en viktig del i att trycka tillbaka
33 kriminaliteten.

34 35 **Förebyggande arbete**

36
37 Det räcker inte att bekämpa brottslighet, utan även brottslighetens orsaker måste bekämpas
38 med kraft. Att förebygga brottsligheten handlar om att motverka de riskfaktorer som ökar
39 sannolikheten att brott begås. Det kan handla om att ge stöd till barn och unga, ta hänsyn till
40 trygghet i stadsplaneringen eller att erbjuda missbrukare den vård de behöver.

41
42 Det förebyggande arbetet ska vara evidensbaserat, effektivt och bedrivs långsiktigt.
43 Allt för länge har det brottsförebyggande arbetet utgått från goda intentioner och drivits
44 i projektform. Arbetet behöver bygga på evidens och beprövad erfarenhet. Det behövs
45 forskning och uppföljning av de insatser som genomförs.

46
47 Det förebyggande arbetet måste ske systematiskt, tidigt och omfatta flera olika aktörer
48 såsom skola, socialtjänst, polis samt hälso- och sjukvård. Även civilsamhället har en viktig
49 roll. Exempelvis ger idrottsföreningar och andra organisationer barn och unga en meningsfull
50 fritid.

1 Barn och unga som hamnar snett riskerar att fastna i en ond spiral av dåliga skolresultat,
2 utanförskap och kriminalitet. Ett effektivt förebyggande arbete kan bryta negativa spiraler
3 och hjälpa barn och unga som är på väg att hamna snett, att istället hamna på rätt bana.
4 Skolan har en viktig roll och ska ge alla barn goda kunskaper. En lyckad skolgång motverkar
5 kriminalitet och andra sociala problem.

6
7 Socialtjänsten ska arbeta förebyggande med tidiga insatser. Ett högt förtroende är en
8 förutsättning för att socialtjänsten ska kunna arbeta effektivt. Socialtjänsten behöver därför
9 komma närmare invånarna. Hembesöksprogram och skolsociala team är viktiga i det arbetet.
10 Föräldrarnas roll ska inte underskattas, och måste stärkas. Föräldrar ska kunna få hjälp och
11 stöd i sitt föräldraskap genom exempelvis föräldrastöds- och hembesöksprogram.

12
13 Droghandeln en stor intäktskälla för de kriminella nätverken, och leder många människor
14 in i missbruk. Arbetet mot narkotikan kan inte stanna vid rent brottsbekämpande åtgärder.
15 Bättre vård och samarbete mellan beroendevård och psykiatri är nödvändigt för att minska
16 missbruk. Det står inte heller i motsats till stränga straff för dem som gynnas av droghandeln.

17 18 **Rättsväsendets resurser och verktyg**

19 Rättsväsendet och de brottsbekämpande myndigheterna har en viktig roll för att upprätthålla
20 lag och ordning samt skapa trygghet i samhället. De brottsbekämpande myndigheterna
21 behöver ha goda verktyg i sitt arbete att utreda, förhindra och förebygga brott. Tekniken
22 utvecklas ständigt och ska kunna användas för effektivare brottsbekämpning. Samtidigt ska
23 användande av ny teknik följa krav på rättssäkerhet och skydd för personlig integritet.

24
25
26 Polisen har många viktiga uppgifter: det trygghetsskapande arbete för att upprätthålla
27 lag och ordning, att utreda och förhindra brott, samt det förebyggande arbetet. Därför
28 behövs en polistäthet som åtminstone motsvarar genomsnittet i den Europeiska unionen.
29 Polisutbildningen ska vara välutbyggd och det ska finnas starka drivkrafter att utbilda sig till
30 polis och att stanna i yrket. Kraven på lämplighet och kompetens bland svenska poliser ska
31 fortsatt vara höga. Arbetsvillkoren inom polisen ska vara goda för att säkerställa att fler väljer
32 att stanna inom yrket.

33
34 Polisen måste arbeta effektivt med rätt verktyg och vara lokalt närvarande. Med en lokalt
35 synlig polis kan värdefulla kontakter knytas, vilka kan stärka känslan av trygghet i ett område,
36 men också öka polisens lokalkännedom. En god lokalkännedom bidrar i det förebyggande
37 arbetet och ger bättre förutsättningar för att utreda och förhindra brott. Polisen och
38 kommuner ska i hög grad kunna använda sig av kamerabevakning vid offentliga platser i
39 syfte att upptäcka och förebygga brottslighet.

Vår demokrati

"I ett fritt och öppet samhälle styrs politiken av folkets vilja, samtidigt som det råder maktbalans mellan statens institutioner och mellan staten och samhället i övrigt.

Sverige ska vara en demokratisk rättsstat."

Moderaternas idéprogram, Frihet och ansvar, s. 31

Ett fritt och demokratiskt Sverige

Svensk demokrati är bland de starkaste i världen, och i internationella rankningar placeras svensk demokrati högt. Vår demokrati är ett resultat av flera århundraden av utveckling. Genom den utvecklingen har vi kunnat säkra fria och demokratiska val, allmän och lika rösträtt, yttrande- och mediefrihet; ett oberoende rättsväsende; starkt skydd för personlig integritet, äganderätt, näringsfrihet och rätten till kroppslig integritet.

Under de senaste decennierna har många viktiga steg tagits för att stärka svensk demokrati. Fler rättigheter skyddas av grundlagen, och det finns en bred uppslutning för att grundlagen ska fortsätta stärkas. Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga har ytterligare befestat många rättigheter som numera tas för givna och har säkrat grunderna för svensk demokrati.

Parallellt med att demokratin har stärkts, har många beslut flyttats från politiken till domstolar. Många beslut kräver dock ett demokratiskt ansvarsutkrävande. Den tilltagande juridifieringen av politiken, där politiska beslut omvandlas till juridiska, har i vissa fall gjort det svårare för medborgare att påverka beslut och utkräva ansvar. Den utvecklingen bör motverkas, genom att fler beslut flyttas till politiken, och att gränsen mellan dömande verksamhet och politiskt beslutsfattande förtydligas. På så sätt säkrar vi medborgarnas inflytande i demokratin.

Värna de demokratiska institutionerna

Demokrati bygger på maktindelning, domstolarnas oberoende och på samhällets förmåga att slå vakt om medborgarnas fri- och rättigheter. Domstolsväsendet ska stå oberoende från politiken för att objektivt kunna tillämpa lagar, lösa tvister och tillvarata enskilda människors rättigheter.

Den demokratiska ordningen bygger inte enbart på skrivna regler, utan förutsätter starka normer. För att värna demokratin behöver den kontinuerligt vårdas och utvecklas. Lagarna kan inte förutsätta det valda styrets goda vilja. Systemet måste bygga på maktindelning och en inbyggd tröghet så att ingen enskild aktör kan urholka demokratin på egen hand. Av det skälet bör skyddet för grundläggande fri- och rättigheter vara i starkt i svensk grundlag. Det ska krävas kvalificerade majoriteter för att ändra rättighetsskyddet och grunderna för statsskicket.

Den kontinuitet som Sverige som nation representerar, svensk kultur och svensk historia förenar människor över generationerna. Den konstitutionella monarkin har tjänat Sverige väl och utgör en enande kraft bortom partipolitiken. Monarkin ska bevaras.

All offentlig maktutövning ska vara lagstyrd och vägledas av principer om likabehandling och förutsebarhet. Sverige ska ha ett parlamentariskt styrelseskick där regeringen åtnjuter stöd

1 i riksdagen och där oberoende domstolar garanterar att all offentlig makt ska utövas under
2 lagarna. Alla som utövar offentlig makt ska garantera att grundlagarnas skydd för individens
3 fri- och rättigheter efterlevs. Det politiska systemet ska bygga på lokalt självbestämmande.
4 Regioner och kommuner ska kunna välja olika vägar utifrån sina förutsättningar och sina
5 invånares vilja.

6
7 Som en del i försvaret av demokratin har alla politiska partier och andra aktörer ett ansvar
8 för att stå emot desinformations- och påverkanskampanjer. För att skydda tryck- och
9 yttrandefrihet behöver samhället och politiken ta ansvar för att värna det offentliga
10 samtalets konstruktiva och demokratiska karaktär. Det är hela samhällets ansvar att bevara
11 den demokratiska ordningen, men politiker har ett särskilt stort ansvar för de beslut som
12 fattas. Politiken måste ta det ansvaret och inte överlämna det politiska beslutsfattandet åt
13 myndigheter, förvaltningar eller domstolar.

14
15 En viktig aspekt av att upprätthålla den demokratiska ordningen är att respektera
16 demokratisk praxis. Att lättvindigt använda verktyg som är menade för extraordinära
17 omständigheter kan medföra att instrumenten blir verkningslösa vid en faktisk kris. Politiker
18 ska arbeta med respekt för grundlagarna och demokratisk praxis.

20 **Starkare rättighetsskydd**

21
22 En av de viktigaste friheterna i en demokratisk rättsstat är yttrandefriheten. Samtidigt kan inte
23 alla uttalanden komma utan konsekvens och ingen har en absolut rätt att bli publicerad eller
24 få sitt budskap spritt av andra. Det är dock grunden för politikens förtroende och integritet, att
25 den underkastas konstitutionell, oppositionell och medial granskning. Därför behöver de fria
26 mediernas skydd vara starkt i Sverige.

27
28 Den personliga integriteten ska värnas, såväl från intrång i privatlivet som från de kränkningar
29 som våld och andra brott kan utgöra. Frihet och integritet förutsätter trygghet, och bland
30 det mest integritetskränkande är att bli utsatt för grov brottslighet. Det ingår i statens
31 kärnupdrag att skydda medborgarna från den typen av brott. Begränsningar av rätten till
32 personlig integritet ska vara ändamålsenliga och proportionerliga. De ska endast göras i syfte
33 att värna om enskildas rättigheter och nationell säkerhet.

34
35 Äganderätten är viktig för en stark ekonomi och ett från staten oberoende samhällsliv. Utan
36 privat ägande försvinner drivkraften att arbeta och skapa något nytt. Privat ägande ger också
37 människor frihet och oberoende från det offentliga, vilket är avgörande självbestämmande.
38 Demokratin vilar på att olika aktörer har möjlighet att uttrycka åsikter och sprida idéer. Det
39 förutsätter att medier kan ägas och drivas privat. I förlängningen är många fri- och rättigheter
40 beroende av en stark äganderätt.

41
42 Regleringen av äganderätten är omfattande, och det finns många möjligheter att begränsa
43 rätten till att äga mark och lösöre. Därför bör det tydligare stadgas vilka grundförutsättningar
44 som ska vara uppfyllda vid begränsningar av rätten till ägande.

45
46 Rätten att bestämma över sin egen kropp ska gälla alla. Därför ska rätten till abort skyddas
47 i grundlag och genom europeisk rätt. Skyddet för hbtqi-personer att leva sitt liv i frihet ska
48 vara starkt. Det ska därför vara befäst i grundlag att all hbtqi-personer är skyddade mot
49 diskriminering på grund av sexualitet. Grundlagen har en stark normerande verkan, och
50 genom ett starkare rättsligt skydd kan även tolerans för olikheter normaliseras. Likaså

1 ska rätten till likabehandling vara stark, exempelvis vad gäller alla människors rätt att ingå
2 äktenskap, och skyddas rättsligt. Nationella minoriteters ställning ska värnas, och deras språk
3 och kulturarv ska fredas. Hatbrott och diskriminering måste motverkas med kraft och det ska
4 tydligt klargöras att vi i Sverige inte accepterar diskriminering, hot eller våld.

6 **Självständigt civilsamhälle**

8 Civilsamhället ska vara självständigt. Det ska kunna stå på egna ben ekonomiskt, och drivas
9 av ideellt engagemang. Vi vill återupprätta en autonom folkbildningstradition utifrån ett ideal
10 om bildning fri från politisk styrning.

12 Fria medier, akademin och ett fritt kulturliv balanserar makten i samhället. Det ger en
13 grogrund för seriösa medieaktörer, en fungerande konkurrens på medieområdet och lokal
14 journalistisk bevakning i hela landet. Public service tillgängliggör samhällsinformation och är
15 en viktig aktör i det svenska medielandskapet. Public services oberoende ska värnas. Likaså
16 ska mediestöd premiera medial mångfald och journalistiskt oberoende i hela landet.

18 Ett livskraftigt och inkluderande föreningsliv i hela landet är en viktig del för ett demokratiskt
19 samhälle och erbjuder viktiga sociala sammanhang. Den starka traditionen av föreningsliv
20 ska värnas och understödjas. Medlemmar i föreningar ska ha det avgörande inflytandet
21 i föreningarna, och föreningar som inte klarar av att leva upp till grundläggande
22 demokratikriterier ska inte motta offentligt stöd.

24 Ett oberoende och starkt kulturliv präglad av mångfald är centralt för ett öppet samhälle och
25 vår liberala demokrati. Den moderata kultursynen präglas av kulturens frihet från politisk
26 påverkan, att barn och unga ska ha rätt till kultur och att finansieringen av kulturen ska vara
27 bred.

29 Ekonomiskt stöd till kultur ska användas i syfte att stimulera samhälleligt deltagande,
30 särskilt för barn och unga. Vuxna bör i hög grad förväntas själva bekosta sin konsumtion
31 av kulturtjänster. Bidrag till civilsamhället ska alltid präglas av transparens och respekt för
32 demokratiska värden.

34 **Kultur är bildning**

36 Kultur är grunden för människors bildning. Svensk skola ska säkerställa en stark läsförmåga
37 och erbjuda alla barn kulturell bildning, så att bildning blir en allemansrätt. Kulturskolor bidrar
38 långsiktigt till ett rikare kulturliv. Specialiserade utbildningar inom exempelvis musik är särskilt
39 viktiga för att ge barn och unga möjligheter att utveckla sina talanger i tidig ålder. Vi vill värna
40 om alla människors möjligheter att utveckla sina talanger och ta del av kulturlivet.

42 En del av kulturen ska finansieras av det offentliga, men det är avgörande för kulturens
43 bredd att fler starka och livskraftiga företag ska kunna verka inom de kulturella och kreativa
44 branscherna. Drivkrafterna för den som vill skänka pengar till kulturen ska vara starka,
45 liksom möjligheten för kulturlivet att ta emot privat finansiering, utan att det inverkar på den
46 kulturella friheten.

48 Vårt kulturarv i form av symboler, byggnader och verk förmedlar vilka vi är och varifrån
49 vi kommer. Det är en del av vår kollektiva identitet, vårt gemensamma folkminne och vår
50 historia. Det arvet ska bevaras för framtida generationer.

1 Det svenska kulturarvet ska vara tillgängligt så att det kommer alla Sveriges invånare till del.
2 Muséerna har en viktig roll, särskilt för att bevara kulturarvet. Likväl har biblioteken en viktig
3 roll både för vår bildning och för att tillgängliggöra kulturarvet. Det behöver därför finnas
4 öppna, fysiskt tillgängliga och trygga bibliotek i hela landet.

6 **Fokus på kulturella och kreativa branscher**

8 Sverige har några av världens ledande företag och kulturskapare inom de kreativa
9 branscherna. Det är framgångar som skapar tillväxt, arbetstillfällen och ger en positiv
10 Sverigebild utomlands. En fortsatt framträdande position inom de kreativa branscherna ska
11 inte tas för givet.

13 Kultursektorn skapar mervärden som bidrar till andra sektorer. Genom att offentligt stöd
14 skapas en kulturell infrastruktur som i sin tur skapar förutsättningar för ett aktivt kulturliv. Det
15 har även andra gynnsamma effekter för andra delar av näringsliv. Att investera i kultur leder
16 till arrangemang som gynnar det lokala näringslivet och som bidrar till turism.

18 Våra kulturella och kreativa branscher konkurrerar globalt. Förutsättningar för konkurrens,
19 frågor om skattelättnader och avdragsrätt, har också en betydelse för kulturens livskraft.
20 Kulturen stärks av fler livskraftiga företag och en för kulturskapare attraktiv arbetsmarknad.

22 **Idrotts- och friluftsliv**

24 Idrotten är Sveriges största folkrörelse. Över tre miljoner svenskar är engagerade i
25 idrottsrörelsen. Samtidigt är vi mer stillasittande än någon generation före oss. Bristen på
26 rörelse, särskilt hos barn och unga, har direkt påverkan på vår fysiska och psykiska hälsa.

28 Fler människor ska kunna ha en hälsosam livsstil oavsett ålder och förutsättningar, även
29 människor med olika funktionsvariationer. Miljöer där barn vistas ska ge dem förutsättningar
30 för fysisk aktivitet, goda matvanor och lägga grunden för en hälsosam livsstil. Det är viktigt
31 att skolan verkar för att alla barn ska få goda kunskaper om hälsa. Barn och unga ska kunna
32 transportera sig till och från både skola och fritidsaktiviteter på ett säkert och hälsofrämjande
33 sätt.

35 Rörelse är viktigt för ungas utveckling, och det stimuleras bäst genom att uppmuntra
36 friluftsliv och idrottsliv. Det ställer krav på föreningarnas tillgänglighet, men även behovet av
37 fler elitsatsningar. Det ska vara möjligt att förena gymnasial utbildning med idrottssatsningar
38 på elitnivå. Framgångsrika elitidrottare bidrar till fler aktiva barn och unga. Barn och ungas
39 idrottsaktiviteter ska fredas från oro, kränkningar och osunda värderingar.

41 Idrottsevenemang driver synligheten för Sverige utomlands och bidrar till besöksnäringen
42 i hela landet. Framgångsrika svenska idrottsprofiler blir många gånger goda ambassadörer
43 som lockar kunskap och kapital.

45 Friluftslivet är en stor tillgång för Sverige. För många människor är friluftslivet ett stort
46 fritidsintresse. Sveriges rika naturliv är unikt, från vandringsleder till skärgårdar. Naturresevat
47 och nationalparker bidrar till ett aktivare friluftsliv och besöksnäringen. Det måste bevaras för
48 kommande generationer, genom att freda miljön i Sverige. Allemansrätten ska värnas, utan
49 att för den delen inkräkta på enskildas äganderätt.

Ett Sverige som håller ihop

Vårt förvaltaransvar är ett ansvar mot kommande generationer, och de problem som vi står inför kräver mänsklig handling och tankeförmåga: innovationer, hushållning och kloka politiska beslut.

Moderaternas idéprogram, Frihet och ansvar, s. 36

Stad och land

Sverige är ett land med ett rikt naturliv och stora naturresurser. Våra älvar och åar försörjer oss med el. Skogen brukas såsom den gjort i generationer, och bidrar till näringslivet och tillväxten. I stadsvimmel växer nya företag fram och mötesplatser skapas mellan människor.

Det finns olika förutsättningar att arbeta och bo i Sverige. En grundläggande utgångspunkt är att samhällsviktig service ska vara tillgänglig i hela landet. Sjukvården, rättsväsendet och andra myndigheter ska ha en stark närvaro på såväl landsbygd som i städer.

Ett levande kulturliv, grönområden och arenor för idrott är självklara inslag både i den moderna staden och på en attraktiv landsbygd. Genom att ge kultur-, idrott- och friluftsliv en tydlig plats i stadsplaneringen görs samhället mer levande och kreativt. Det utgör grunden för en blomstrande besöksnäring med jobb, tillväxt och innovation i hela Sverige.

Många väljer att bosätta sig i städer för att uppleva det unika som staden erbjuder, något som uppväger eventuella nackdelar. Det behöver vi ta fasta på, och bejaka det som gör staden värd att leva i. Det kan innebära ett rikt utbud av restauranger, kaféer, kulturscener, evenemang och en ständig känsla av liv och dynamik. Dessutom är mångfalden ett kännetecken för städerna, där människor av olika bakgrund och kultur möts och interagerar, vilket bidrar till social rörlighet. Kultur, konst och nöje är också avgörande för en stads lockelse. Regler om alkoholutskänkning behöver förenklas, för att stärka förutsättningarna för nöjeslivet.

Öppna mötesplatser, såsom torg och shoppingcenter, utmärker städerna. Att kunna gå, cykla, åka bil eller resa kollektivt är viktigt för att kunna ta sig runt. Hög befolkningstäthet möjliggör en välutbyggd kollektivtrafik. Sammanhållningen i städer är beroende av gemensamma mötesplatser och grönområden i anslutning till bostäder. Att underlätta mobiliteten är ett måste för att staden ska fortsätta vara attraktiv att bo, leva och jobba i.

Landsbygden är en motor för svensk tillväxt. Det är utanför städerna som naturresurser nyttjas och som bidrar till svensk export. Precis som i städerna finns behov av ett starkt nöjes- och kulturliv. Tonvikten ligger däremot på enskilt resande. Friheten av en egen bil är grundläggande i områden där avstånden är långa mellan bostäder, arbetsplatser och samhällsservice.

Sverige är ett land präglad av de skillnaderna, med både stora städer och landsbygd. Vi vill skapa goda förutsättningar i hela landet genom att bejaka skillnaderna. Hela Sverige ser inte ut på samma sätt, och det ska göra avtryck i politiken.

Hållbara städer

Städerna ska vara hållbara, både för människorna som bor i dem och för att motstå klimatförändringar. Klimatförändringarna ökar risken för bland annat översvämningar. Att planera för fysiska barriärer som hindrar vatten från att nå sårbara områden är därför nödvändigt. Därtill kan värmeböljor bli vanligare, varför det är viktigt att planera träd som har en svalkande effekt i städerna. Den typen av anpassningar för att minska effekten av klimatförändringarna blir med tiden nödvändiga.

Det finns stor utvecklingspotential i industriellt byggande, AI och energieffektivisering för att skapa flera möjligheter att bygga hållbart. Det ska vara ekonomiskt attraktivt att återanvända material inom byggsektorn, så att drivkrafterna att tillvarata dem ökar. Att bostäder blir mer hållbara bidrar till att minska utsläppen.

Stadsbyggande ska präglas av stadsglädje och syfta till att skapa upplevelserika, trygga och attraktiva städer med goda livsmiljöer. Bostäder ska byggas med kvalitativ arkitektur. Ett områdes fysiska utformning och trygghet hänger ihop. När det är människor i rörelse som trivs och vill vistas på gemensamma platser, istället för tomma och oupplysta gator, ökar tryggheten. I stadsplaneringen är det därför viktigt att arbeta för att skapa trygghet och förebygga brott i den fysiska miljön.

Blandad bebyggelse är en viktig del i det. Historiskt sett har stadsbyggnation präglats av att separera bostäder från närings- och nöjesliv. Sådana städer har i många fall blivit segregerade, och sammanhållningen mellan människor i bostadsområdena blivit sämre. Att bygga blandat är ett sätt att förebygga segregation. Bostäder ska byggas i anslutning till grönområden, restauranger och butiker. Därtill är det viktigt att olika typer av bostäder byggs, såväl flerfamiljshus som småhus och villor.

Med blandad bebyggelse kan människor göra bostadskarriär samtidigt som de bor kvar i ett område som de trivs i. För att tillgodose människors efterfrågan och behov i livets olika skeden behövs olika boendeformer. Det behövs villor och småhus såväl som flerfamiljshus i olika upplåtelseformer och storlekar.

En välfungerande bostadsmarknad

I Sverige ska det vara enkelt att hitta en bostad. Vare sig det handlar om att flytta för att studera, för att börja ett nytt jobb eller för att bilda familj. Det behöver finnas olika typer av bostäder som motsvarar människors behov i livets olika skeden, såväl lägenheter som fristående hus. Tillgång till bostäder är viktigt för att arbetsmarknaden ska fungera, och företag ska kunna locka den kompetens de behöver. Det har också en stor betydelse för att hela landet ska kunna leva.

För många unga är det svårt att köpa en bostad på egen hand, även för de som har en egen inkomst. Klivet in på bostadsmarknaden ska underlättas genom att vi säkerställer att kreditrestriktioner, som amorteringskrav och bolånetak, ligger på en nivå som inte i onödan försvårar för människor att ta bolån. Dessutom bör skatten på sparande vara låg för att underlätta för fler människor att spara till en kontantinsats.

På grund av hyresregleringen är hyrorna låga trots den höga efterfrågan. Det gör att många hyresgäster behåller sitt förstahandskontrakt även när de inte längre bor kvar eller är i behov

1 av bostad. Det leder i sin tur till långa bostadsköer, och gör det svårare att flytta för att
2 exempelvis arbeta eller studera.

3
4 Värdet av boendet bör få större genomslag genom en friare hyressättning, vilket skulle
5 göra det lönsammare att bygga hyresrätter. Fler hyresrätter skulle på så sätt bli tillgängliga,
6 och göra det lättare att få en hyresrätt. En sådan reform måste dock fasas in stegvis över
7 en längre tidsperiod, för att undvika plötsliga hyreshöjningar för de som bor i hyresrätt. När
8 tillgången till bostäder ökar, kommer hyresnivåerna också att kunna pressas nedåt. Ett första
9 steg vore att tillåta fri hyressättning för nyproducerade hyresrätter.

10
11 Privatuthyrning av bostäder ska vara enkelt. På så sätt kan människor som exempelvis äger
12 säsongsbostäder eller vill hyra ut enstaka rum få betalt för det, samtidigt som det underlättar
13 för människor som är i behov av en bostad.

14 15 **Enklare att bygga bostäder**

16
17 Krångliga byggregler, brist på byggbar mark och långa ledtider i plan- och byggprocesser
18 gör det dyrt att bygga nya bostäder. Samtidigt är det ekonomiska läget ansträngt i
19 byggbranschen, vilket gör det svårare att finansiera nybyggnation. Alltför många och
20 krångliga byggregler resulterar i dyra och ineffektiva bostäder. Det handlar bland annat om
21 krav på tillgänglighetsanpassning, regler om buller och ljusinsläpp.

22
23 Reglerna för byggande och planering av bostäder ska vara enkla. Förenklade byggregler gör
24 även att det går att bygga mer varierat för att möta olika människors behov. Det kan handla
25 om mindre studentlägenheter, småhus eller flytande bostäder på vatten.

26
27 Tillgången på byggbar mark behöver öka och så att fler bostäder i attraktiva lägen kan
28 byggas. Systemet för riksintressen behöver därför reformeras för att göra det enklare att få
29 fram byggbar mark. Strandskyddet bör på sikt reformeras och överlåtas till kommunerna, för
30 att skapa ett större kommunalt självbestämmande. Kommuner har olika förutsättningar och
31 bör därför i större utsträckning få anpassa sitt strandskydd.

32
33 Ett av de stora hindren för bostadsbyggandet är de långa ledtiderna i plan- och
34 byggprocesser. Plan- och bygglagens regler skapar långa och omständliga processer för
35 byggande, som fördyrar bostadsbyggandet. Lagen bör reformeras i syfte att öka takten i
36 bostadsbyggandet. Myndigheters arbete ska vara effektivt, särskilt vad gäller bland annat i
37 kommunernas plan- och bygglovsprocesser, hanteringen av överklaganden och bildandet
38 av nya fastigheter. Färre kommunala särutvärderingar, att avgiftsbelägga överklagande och att
39 inrätta fler kommunala lantmäterimyndigheter är exempel på hur ledtiderna kan kortas.

40 41 **Nyttjande av naturresurser**

42
43 Jordbruket, livsmedelsindustrin och skogsindustrin har byggt Sverige som industriland och
44 utgjort en stor del av vår export. Det är grunden för en livskraftig landsbygd. Vi vill stärka
45 förutsättningarna för företagande, handel och konkurrenskraft så att fler jobb skapas i de
46 gröna näringarna. Det kräver förenklade regelverk och minskad administration.

47
48 Livsmedelsförsörjningen har en stor betydelse för Sveriges beredskap. Sverige behöver
49 utveckla produktionen av livsmedel. Behovet av ökad beredskap i samhället kräver en
50 heltäckande strategi för livsmedelsproduktion, livsmedelsberedskap och att bygga upp
beredskapslager.

1 Svenskt jordbruk ligger i framkant när det kommer till såväl miljö- som klimathänsyn.
2 Att stärka konkurrenskraften hos det svenska jordbruket och skapa möjligheter för ökad
3 livsmedelsproduktion är därför viktigt såväl för livsmedelsförsörjningen som för klimatet.

4
5 Med forskning och förädling kan vi i Sverige utveckla och exportera produkter och råvaror
6 som går att odla i områden med sämre odlingsmark och som kräver mindre resurser,
7 exempelvis minskat behov av vattenförbrukning. Forskning och förädling bör vara riktat
8 mot att möta framtidens behov av innovationer från lokal till global nivå, liksom att möta
9 konsumenternas efterfrågan.

10
11 Sverige ska vara drivare i utarbetandet av den nya gemensamma jordbrukspolitiken på EU-
12 nivå och arbeta för ökad produktion av livsmedel, stärkt beredskap och stärkt djurskydd.
13 Jordbruket regleras till stor del på EU-nivå. Därför är det viktigt att EU-direktiv som regel
14 implementeras på miniminivå för att undvika överreglering och onödig byråkrati.

15
16 Vi vill se en skogsnäring som fortsatt kombinerar hög produktion med stark naturhänsyn.
17 Skogens produkter ska spela en central roll i klimatomställningen genom att ersätta fossila
18 alternativ i allt från byggmaterial till bränslen. På så sätt kan skogsbruket vara en nyckel till
19 både ekonomisk tillväxt och en hållbar framtid.

20
21 Ett aktivt och hållbart skogsbruk är avgörande för klimatet. Produktiva skogar och
22 skogsprodukter bidrar positivt till klimatet, och mycket av det som produceras går på export,
23 vilket bidrar till att sänka utsläppen globalt. Bränslen från skogen ger netto-nollutsläpp av
24 växthusgaser och har genom bio-CCS potential att skapa negativa utsläpp. Skogsägarna ska
25 ha stor frihet att bruka sin skog på egen hand. Skogsägare ska ha rätt till skälig ersättning när
26 deras brukanderätt begränsas.

27
28 Betesdjur är viktiga i odlingslandskapet för livsmedelsproduktionen och den biologiska
29 mångfalden. Rovdjur och invasiva arter ska inte utgöra ett hot mot svensk livsmedels-
30 produktion. Därför ska arbetet mot kronhjortar och vildsvin skärpas. För att upprätthålla en
31 hållbar rovdjurspolitik behövs en stark lokal förankring. Det medför bättre förutsättningar
32 för att uppnå balans mellan en livskraftig djurpopulation och att säkra förutsättningar för
33 att den bevaras. I och med den täta vargpopulationen i Sverige bör referensvärdet för
34 vargpopulationen ligga i det nedre spannet.

35
36 Sverige har ett av världens starkaste djurskydd. Det är viktigt att EU-gemensamma
37 djurskyddsregler efterlevs i alla EU-länder så att konkurrens sker på lika villkor. Sverige ska ha
38 en aktiv roll i EU och verka för att nivån på djurskyddsarbetet förbättras i alla medlemsstater,
39 exempelvis för att minska skadliga djurtransporter.

40 41 **Fler vägar för att binda Sverige samman**

42
43 Svensk infrastruktur har länge varit eftersatt. Väg- och järnvägsnät blir mindre effektiva när
44 det inte går att lita på att de fungerar som de ska. Tåg går inte i tid och pendlare och varor
45 kommer inte fram som de ska. Sveriges vägar och järnvägar är avgörande för möjligheten att
46 röra sig över landet.

47
48 Sverige ska ha en robust och väl underhållen infrastruktur. Det samhällsekonomiskt mest
49 lönsamma är att investera i underhåll av redan befintlig infrastruktur. Om underhållet
50 missköts, försämras den befintliga infrastrukturen. Underhåll av infrastruktur ska därför

1 prioriteras framför nya projekt. Det är särskilt viktigt att säkra framkomligheten i hela landet
2 genom att även prioritera underhåll av små- och landsvägar.

3
4 En välutbyggd infrastruktur är nödvändig för att det ska vara möjligt att bo och leva i
5 hela landet. Svensk konkurrenskraft förutsätter också en fungerande infrastruktur där
6 godstransport och pendling fungerar. För företagare är en väl fungerande infrastruktur
7 avgörande för effektiv transport av både gods och människor. För att företag ska kunna
8 rekrytera rätt personer med rätt kompetens måste det finnas goda möjligheter till pendling på
9 ett pålitligt och tidseffektivt sätt.

10
11 Processerna för att bygga ny infrastruktur är ofta långa och komplicerade. Ofta försenas
12 och fördras projekt på grund av byråkrati och begränsande krav. Övergripande planbeslut
13 behöver beskrivas i ett tänkt flöde mellan hamnar, vägar, järnvägar och flygplatser. Underhåll
14 ska ha ett tydligt fokus på gods- och pendlingsstråk genom hela landet. Flaskhalsar ska
15 byggas bort systematiskt genom omfattande investeringar. Grundanslaget ska vara att både
16 nationellt och internationellt binda samman alla trafikslag, för att åstadkomma största möjliga
17 samhällsekonomiska nytta.

18
19 För att påskynda arbetet med ny infrastruktur behövs fler sätt att finansiera infrastruktur. Det
20 finns många positiva erfarenheter från länder som delat ansvar för finansiering mellan stat
21 och utförare. Projekt håller budget och avslutas i tid när det offentliga och privata samverkar
22 i hög grad. De ekonomiska drivkrafterna behöver öka så att det lönar sig för den byggande
23 parten att hålla budget och färdigställa inom projekterad tid.

24
25 Flyget är viktigt för att kunna resa snabbt över långt avstånd. Därför behövs en fungerande
26 flyginfrastruktur, med flygplatser med tillräcklig kapacitet för att säkra smidigt resande.
27 Valfungerande inrikesflyg är viktigt för näringslivet. Utvecklingen mot elflyg och andra
28 fossilfria flyg, exempelvis biodrivmedel, är positiv, och bör stimuleras så att flygets samlade
29 utsläpp samtidigt minskar över tid.

30 31 **En grön och modern fordonsflotta**

32
33 Transporter i Sverige ska ställas om till att vara fossilfria. För att uppnå det behöver
34 laddinfrastrukturen byggas ut i takt med teknikutvecklingen och tillgången till fossilfria
35 drivmedel behöver säkerställas.

36
37 Det finns goda möjligheter att forskningen om fossilfria motorer leder till klimatsmartare
38 transporter. Sverige är ett framgångsrikt skogs- och jordbruksland med förutsättningar att
39 långsiktigt säkerställa en hållbar tillverkning av biodrivmedel. Det övergripande målet ska
40 vara att varje transportslag ska bidra till jobb och tillväxt utan att öka utsläpp av koldioxid.

41
42 Det finns en stor potential i att nyttja ytterligare rester från avverkningar i framför allt norra
43 Sverige till biodrivmedel. På sikt behöver den biomassan främst användas där det saknas
44 bättre alternativ för att ersätta fossila bränslen och råvaror. Biodrivmedel kompletterade av
45 fossilfria elektrobränslen, ska främst användas för tyngre fordon, sjöfart och flyg och som
46 råvara i industrin medan lätta fordon elektrifieras.

47
48 Sverige behöver en kollektivtrafik som möjliggör pendling med punktlighet och hållplatser
49 som är tillgängliga och gör det lätt att resa kollektivt. Cykelvägar behöver fortsatt byggas ut i
50 sammanhängande stråk och vara trafiksäkra. Det är samtidigt en prioriterad uppgift att

1 säkerställa ett tillräckligt antal parkeringsplatser med möjlighet att ladda sitt fordon för alla
2 boende utanför innerstädernas kollektivtrafiknät och de rälsburna pendlingsstråken.

3
4 Den teknologiska utvecklingen leder till att nya typer av fordon kommer att bli vanligare,
5 såsom självstyrande bilar och drönare. Det medför stora möjligheter, men ställer även nya
6 krav på trafiksäkerhet.

7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

Vårt löfte

Vi moderater lovar inte allt till alla, men vi håller vad vi lovar. Sverige har hanterat stora utmaningar förr, och har blivit ett föregångsland. Vi sätter vår tilltro till människors förmåga, och genom att bygga ett samhälle med ökade vet vi att de problem som Sverige står inför kan lösas. Med rätt åtgärder kan vi lägga grunden för ett Sverige rikare, säkrare, grönare, tryggare och friare; ett rättvist Sverige med möjligheter för alla människor.